№ 221 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ № 221

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպեկ.

Տպարանի տելեֆօն № 228.

ՄՇԱԿ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

Հոկտեմբերի 1-ից մինչեւ տարվայ վերջը 3 րուբլի:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ

ОБОИ

ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՕԼԻ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ

Գտնվում է Կայսրութեան բոլոր մեծ քաղաքներում:
Բաժանմունքը Թիֆլիսում—Գոլովինսկի պր., 21, Արտիստ. Ընկ. շէնքը.

ԳՆԵՐԸ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԵՆ

(հ. շ. և.) տռ. 927. 0—12

ԲԺԻՇԿ

Գ. Յ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Ներքին եւ վիրաբուժական (խիրուրգ.) հիւանդութիւններ.

Ընդունելութիւնը (առաւօտեան ժ. 11—1. երեկոյեան ժ. 5—7.)

Երեւանեան հրապարակ—Պուշկինսկ. փ., № 1.

(ա. օ.) (տռ.) 1045. 100—3

ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԵՑԷՔ

Գաւառական այն ներկայացուցիչներից, որոնք հաւաքվել են Թիֆլիսում քննելու և մշակելու տեղական ինքնավարութեան ծրագիր, լսվում է մի ընդհանուր գանգատ, որ նրանք, լաւ ծանօթ չը լինելով զեմստվային ինքնավարութեան խնդրի հետ, դժուարանում են անմիջապէս կարծիքներ յայտնել այս ու այն հարցակէտերի մասին:

— Ժամանակ տուէք, որ մենք ծանօթանանք գործի հետ,—առարկում են նրանք—տուէք մեզ նիւթեր, տուէք մեզ մանրամասն տեղեկութիւններ քննվող հարցերի վերաբերեալ:

Այո, շատ չեն թւով այն գաւառացիները, որոնք ժամանակ և յարմարութիւն են ունեցել ծանօթանալու զեմստվային գրականութեան հետ: Նրանց մեծագոյն մասը նոր է ծանօթանում այն խնդրի հետ, որ առաջարկված է նրանց քննութեան:

Պէտք էր մի ելք գտնել դժուար կացութիւնից դուրս գալու համար: Եւ ահա նահանգական խորհրդակցութիւնը որոշեց առաւօտեան ժամերը նուիրել այդ մասնաւոր ուսումնասիրութիւններին: Ներկայացուցիչները ժողովվում են առաւօտները քաղաքային վարչութեան դահլիճում և լսում զանազան անձերի բացատրութիւնները տեղական ինքնավարութեան ծրագրի զանազան կէտերի վերաբերութեամբ:

Եւ անկասկած՝ այդ նախնական պարապմունքները մեծապէս կը նպաստեն պատրաստելու խորհրդակցութեան անդամներին պաշտօնական նիստերի համար, որպէսզի նրանք գիտակցօրէն վերաբերվեն դէպի քննվող հարցակէտերը:

Այն դժուարութիւնը, որ ծագեց Թիֆլիսում, աւելի եւ մեծ չափով եւ-րեան կը գայ և ուրիշ նահանգական քաղաքներում՝ Երեւանում, Քութայիսում, Գանձակում, Բագւում և այլն:

Այդ քաղաքներում դեռ չեն սկսվել նահանգական խորհրդակցութիւնները և նրանք տեղի կունենան աւելի ուշ, Թիֆլիսի խորհրդակցութեան վերջանալուց յետոյ:

Եւ ահա մի պարտաւորութիւն է հանդէս գալիս մեր միւս նահանգների ինտելիգենցիայի համար՝ օգտվել թէ այն նիւթից, որ արդէն պատրաստել և պատրաստում է Թիֆլիսը, և թէ գրականութեան մէջ եղած լուրջ ուսումնասիրութիւններից՝ ծանօթացնելու տեղական ազգաբնակութիւնը զեմստվային ինքնավարական խնդիրների հետ և պատրաստել մարդկանց՝ գիտակից ներկայացուցիչներ տալու նահանգական խորհրդակցութիւնների համար:

Յատուկ զեկուցումներով, դասախօսութիւններով և նախնական խորհրդակցական զրոյցներով կարելի է բաւական գործ կատարել մինչև նահանգական խորհրդակցութիւնների նիստերի սկսվելը:

Եւ պէտք է անմիջապէս ձեռնարկել այդ գործին, առանց ուշացնելու:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լիվադիա, 6 հոկտեմբերի

Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց մեկնել Իտալիա՝ Նորին Մեծութիւն Վիկտոր Էմմանուէլ Թագաւորի հետ տեսակցելու համար: (Հ. Գ.)

—

Լիվադիա, 6 հոկտեմբերի

Կայսերական Պալատի մինիստրի հեռագիրը. «Հոկտ. 6-ին Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրը մեկնեց Եալտայից Օդեսսա «Շտանդարտ» զբօսանաւով, ուղեկցութեամբ «Պամեատ Մերկուրի», «Կազուլ» յածանաւերի և «Լէյտենանտ Շէստակով» ականանաւի՝ ֆլագ-կապիտան գ.-ադ. Նիլովի հրամանատարութեամբ:

«Նորին Կայսերական Մեծութեանը ուղեկցելու համար բարեհաճեց նաւահանգիստ գալ Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորովնան Օգոստափառ Դուստրներով:

«Թագաւոր Կայսրին ճանապարհին ուղեկցում են Պալատի մինիստր գ.-ադ. բարօն Ֆրեդէրիկսը, արտաքին գործերի մինիստր հօֆմէյստէր Իզվօլսկին, կօմենդանտ Դէդիւլինը, Պալատի մինիստրութեան դիւանատան կառավարիչ գ.-ադ. Մօսօլովը, գնդապետ իշխան Օրլովը, արտաքին գործերի մինիստրութեան դիւանատան վերատեսուչը, արարողապետ Սավինսկին և կապիտան Դրենտէլնը»: (Հ. Գ.)

—

Եկատերինօդար, 6 հոկտեմբերի

Կովկասի Փոխարքան կոմսուհու հետ ժամանեց ցերեկվայ ժամը 3-ին, դիտեց կրթական և կառավարական հաստատութիւնները: Երեկ նա ներկայ եղաւ զօրքի սարքած ճաշին, երեկոյեան՝ պարահանդէսին, որտեղից գիշերվայ ժամը 1-ին մեկնեց Թիֆլիս: (Հ. Գ.)

—

Մոսկվա, 6 հոկտեմբերի

Հոկտ. 17-ի միութեան համագումարը մինիստրների խորհրդի նախագահից ստացաւ հետևեալ հեռագիրը. «Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց հրամայել յայտնելու Իր շնորհակալութիւնը հոկտ. 17-ի միութեան երրորդ համագումարին նրա արտայայտած ամենահպատակ զգացմանց և այն ձգտումի համար, որ համագումարը ընդգծում է իր համար՝ ծառայելու հայրենիքին Նորին Կայսերական Մեծութեան որոշած ճանապարհով»: (Հ. Գ.)

—

Թաւրիզ, 6 հոկտեմբերի

Թիֆլիս մեկնեցին երկու վաշտ, 4 հրացանաձիգ բատալիօն և կէս հարիւրեակ սապեօրներ: Գեներալ-հիւպատոսարանի պաշտօնեաները ճանապարհ դրին զօրքերին մինչև Աջի-չայի կամուրջը: (Հ. Գ.)

—

Մոսկվա, 6 հոկտեմբերի

Հոկտ. 17-ի միութեան ընդհանուր ժողովում քննվեց Շիպովսկու զեկուցումը հողային բարեկարգութեան հարցի մասին: Զեկուցանողը բացատրեց, թէ ի՛նչ արին հոկտեմբերեանները այդ հարցի առիթով Դումայում և ինչո՛ւ պաշտպանեցին նոյեմբերի 9-ի օրէնքը:

Կոմս Կօմարօվսկին և Կամենսկին խօսեցին դաւանութիւնների մասին: (Հ. Գ.)

—

Լօնդօն, 6 հոկտեմբերի

Համայնքների պալատում բանուորական կուսակցութեան անդամ Խենդերսօն հարցրեց Գրէյին, թէ ի՛նչ արեց անգլիական կառավարութիւնը Ֆերրէրի կեանքը փրկելու համար: Յետոյ իռլանդական նացիօնալիստ Կինգը հարց տուեց Գրէյին, հիմք ունի՞ նա, արդեօք, կարծելու, որ Սպանիայի կաթօլիկ իշխանաւորները յիրաւի դրդեցին զինուորական դատարանին Բարսելօնայում մահացնել Ֆերրէրին նրա համար, որ նա ազատամիտ էր: Վերջապէս իռլանդացի նացիօնալիստ Պատրիկ Օբրայէնը հարցրեց կառավարութեանը, թէ խելացիութիւն և նպատակայարմար չէր լինի, արդեօք, եթէ անգլիական կառավարութիւնը միջամտէր Սպանիայի ներքին գործերին (ծախահարութիւն մինիստրական աթոռներում):

Գրէյը պատասխանեց, որ անգլիական կառավարութիւնը չէ կարող խուսափել իր վերցրած կանոններից՝ չը խառնվել եւրոպական պետութիւնների ներքին գործերին կամ որևէ կարծիք յայտնել այդ գործերի մասին, եթէ միայն վտանգ չէ սպառնում անգլիական շահերին և կառավարութեանը (բուռն ծափ. մինիստրական աթոռներում): (Հ. Գ.)

—

Մելիլա, 6 հոկտեմբերի

Հոկտեմբերի 4-ին մաւրերը յարձակում գործեցին Պադորի մօտ կանգնած երկու գնդերի վրա, սակայն Տանինօյի մօտ կանգնած զօրքերը կրակ բացին նրանց վրա: Մաւրերը դիմեցին փախուստի և մեծ կորուստներ ունեցան: (Հ. Գ.)

—

Բրիւսել, 6 հոկտեմբերի

Սկսվեց պալատի արտակարգ նստաշրջանը զինուորական բարենորոգման քննութեան համար: Սօցիալիստ Բիւրնէմօնը հարցապնդում ուղղեց Ֆերրէրի մահվան պատժի մասին: Մինիստր-նախագահը հրաժարվեց հարցապնդումը քննելուց, սակայն սօցիալիստները պահանջեցին հարցապնդումը ընդունել: Վերջում որոշվեց հարցապնդումը քննել զինուորական բարենորոգումը քննելուց յետոյ: (Հ. Գ.)

—

Կալկաթա, 6 հոկտեմբերի

Գօալանդօյի և Արևելեան Բէնգալիայի ուրիշ տեղերի վրայով անցաւ ուրագան:

Կորան շատ գետային շոգենաւեր, նաւակներ և տեղացիներ: Երկիւղ կայ, որ զոհվել են նաև եւրոպացիներից: Բոլոր հեռագրաթելերը կտրված են: Կալկաթայի մօտերը փոթորկի պատճառով ռելսերից դուրս եկան երկու ապրանքատար գնացքներ, որի ժամանակ սպանվեց անգլիացի մեքենավարը: (Հ. Գ.)

—

Տուրին, 6 հոկտեմբերի

Առաւօտեան յանկարծամահ եղաւ պրօֆ. Լօմբրօզօն: (Հ. Գ.)

—

Պարիզ, 6 հոկտեմբերի

Բացվեց պարլամենտի արտակարգ նստաշրջանը: (Հ. Գ.)

—

Բուդապեշտ, 6 հոկտեմբերի

Պատգամաւորների պալատ: Նիստի սկզբում նախագահը յայտնեց, որ օպպօզիցիայի անդամ Նագին մտադիր էր մինչև օրակարգին անցնելը խօսել Ֆէրրէրի գործի մասին, բայց նախագահը չէ կարող այդ թոյլ տալ: Նագին պաշտպանութիւն խնդրեց պալատից, բայց սա մերժեց: (Հ. Գ.)

—

Պարիզից «Русск. Вѣд.» լրագրին հեռագրում են սեպտեմբերի 30-ին. «Մարդկային անագին խմբեր պաշարում են դէպի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԻԿՆԵՐԸ

Ալ. Քալանթարի

IV *)

Փոքր զեմստվային միութեան մէջ գտնվող ազգաբնակութիւնը ընդհանուր ընտրական սկզբունքի հիման վրա ընտրում է ձայնաւորներ, որոնք կազմում են զեմստվային ժողով, իսկ վերջինս իր կողմից ընտրում է մի վարչութիւն՝ բաղկացած նախագահից և երկու անդամից:

Մինչև ընտրութիւններ կատարելու օրը կարելի է և ցանկալի է, որ կազմվեն մասնաւոր խորհրդակցութիւններ քննելու ինքնավարութեան վերաբերեալ գործերը և ուրուագծելու թեկնածուներ՝ ձայնաւորների ընտրութեան համար: Իսկ այն օրը, որը նշանակված է ընտրութիւնների համար, պէտք է նուիրվի միայն ընտրութիւններ կատարելուն, որպէսզի ընտրութեան գործողութիւնը չը դանդաղի և չը խանգարվի, որով առաջ կը գան գործնական անյարմարութիւններ ինքնավարական գործի համար:

Մի քանի նկատումների և հաշիւների հիման վրա կարելի է ներկայացնել հետևեալ ձևակերպութիւնը փոքր զեմստվային միութեան ընտրութիւնների վերաբերութեամբ:

Եթէ ընտրողների բազմութեան պատճառով կամ բոլոր ընտրողներին մի տեղ հաւաքելու դժուարութիւնների շնորհիւ անյարմար լինի կազմել մի ընտրական ժողով, պէտք է հրաւիրել մի քանի ընտրական ժողովներ, և այն ժամանակ նրանցից իւրաքանչիւրը կընտրէ ձայնաւորների համապատասխան թիւ:

Զեմստվային փոքր միութեան ձայնաւորները ընտրվում են անմիջապէս ընտրողների ժողովում:

Ազգաբնակութեան իւրաքանչիւր 500 երկսեռ հոգու վրա ընտրվում է մի զեմստվային ձայնաւոր:

Եթէ ընդունենք, որ իւրաքանչիւր զեմստվային փոքր միութիւն պարունակելու է իր մէջ 5—15,000 հոգի, կը տեսնենք, որ զեմստվային ժողովի ձայնաւորների թիւը պէտք է լինի 10—30: Եւ ուրեմն՝ միջին թւով, 10,000 հոգի ազգաբնակութեան վրա կունենանք 20 ձայնաւոր:

V

Այն նիւթական միջոցները, որ պէտք է ունենայ փոքր զեմստվային միութիւնը տեղական կարիքներին բաւարարութիւն տալու համար, պէտք է հայթայթվեն գլխաւորապէս այն մշտական տուրքերից, որ կը հոգան տեղական բնակիչները, երկրորդ՝ այն եկամուտներից, որ կը բերեն փոքր զեմստվային միութեան հիմնարկութիւնները, երրորդ՝ գաւառական և նահանգական զեմստվօների յատկացրածներից, չորրորդ՝ յատուկ նուիրաբերութիւններից և հինգերորդ՝ զանազան մանր և մասնաւոր մուտքերից:

Եկամուտների ամենաառաջին և լուրջ աղբիւրը ինքնահարկատւութիւնն է, որը թէև կը լինի մշտական և այդ պատճառով ծանր, բայց կը լինի տանելի, եթէ փոքր զեմստվային միութեան գործունէութիւնը կը նպաստէ մասսայի բարեկեցութեան բարւոքման: Այդ տուրքի գոյութիւնը կարելի է ձևակերպել այսպէս.

Փոքր զեմստվային միութիւնը իրաւունք ունի տուրքի ենթարկել իր շրջանի սահմաններում եղած բոլոր անշարժ կալուածները, արդիւնաբերութիւնը առևտուրը և արհեստները:

Առանձին ցուցակով պէտք է որոշվի տուրքերի այն բաժինը, որը պէտք է յատկացվի գաւառական և նահանգական զեմստվօների համար: Միևնոյն ժամանակ պէտք է ուշադրութեան առնել այն հանգամանքը, որ փոքր զեմստվային միութիւնը իրապէս իր վրա կընդունէ հոգելու և կատարելու այն գործերից շատերը, որոնք մինչև այժմ գտնվում էին գաւառական զեմստվօյի ձեռքում և պահանջում էին որոշ ծախքեր յատուկ անձերի վարձատրելու համար:

Փոքր զեմստվային միութիւնը, իբրև իրաւաբանական մարմին, իրաւունք ունի ձեռք բերել կալուածներ և կազմակերպել տնտեսական ձեռնարկութիւններ ու կրթական գործեր՝ առաջ տանելու համար այն նպատակները, որ օրէնքը յանձնել է նրա հոգացողութեան:

Փոքր զեմստվային միութեան հիմնարկութիւնների հսկողութիւնը և ղեկավարութիւնը պատկանում է զեմստվային վարչութեանը կամ ուպրային, որը կիրագործէ իր դիտաւորութիւնները կամ անմիջապէս և կամ յատուկ հրաւիրված անձերի միջոցով, որոնք կը ստանան որոշ վարձատրութիւն և կը հրահանգվեն իրանց գործավարութեան համար որոշ ցուցումներով:

VI

Մենք այստեղ ուրուագծեցինք փոքր զեմստվային միութեան կազմակերպութեան միայն գլխաւոր հիմունքները և չը շօշափեցինք այն գործերի շրջանն ու ցուցակը, որոնցով նա պէտք է զբաղվի, չը թւեցինք մի առ մի այն ձեռնարկութիւնները, որոնք կարող էին կազմակերպվել զեմստվային միութեան միջոցով, չը յիշատակեցինք և այնպիսի անհրաժեշտ յօդուածներ, ինչպէս են վերստուգվող յանձնաժողովի նշանակումը, պաշտօնեաների իրաւասութեան ժամանակի որոշումը և այլն:

Այդ տեսակ խնդիրներ նախատեսված են իւրաքանչիւր կանօնադրութեան մէջ և հեշտութեամբ կարող են ներմուծվել փոքր զեմստվային միութեան կանօնադրութեան վերջնական խմբագրութեան մէջ:

Այստեղ մենք կը ցանկանայինք ուշադրութիւն հրաւիրել նաև մի հանգամանքի վրա, որը ամեն անգամ նախատեսված չէ լինում կանօնադրութիւնների մէջ: Մենք աչքի առաջ ունենք այն դէպքերը, երբ փոքր զեմստվային միութիւնները համախմբվում են երկուսը, երեքը և աւելին միասին՝ կազմակերպելու մի որևէ ընդհանուր ձեռնարկութիւն հաւասար մասնակցութեան իրաւունքով: Այդպիսի դէպքերը պէտք է նախատեսել, որովհետև ինքնավարական գործունէութեան մէջ նրանց թիւը կարող է սակաւ չը լինել:

Օրինակ, երբ հարկաւոր է անցկացնել մի այնպիսի առու, որը կարևոր է մի քանի փոքր զեմստվային միութիւնների ազգաբնակութեան համար, անհրաժեշտութիւն կը զգացվի մի տեղ գրաւելու բոլոր ինքնավարական կազմակերպութիւնները, թէ ձեռնարկութեան պահանջած ծախքերը ապահովելու և թէ ինքը ձեռնարկութիւնը կանօնաւոր կազմակերպելու և ղեկավարելու համար: Մի ուրիշ օրինակ. եթէ դիցուք անկարելի լինի մի զեմստվային միութեան համար բանալ հիւանդանոց, հիմնել օրինակելի դաստակերտ, աղնւացեղ անասունների տնտեսութիւն, տնկարաններ և ուրիշ այդ տեսակ հիմնարկութիւններ, այն ժամանակ հնարաւոր կը լինէր, նայած տեղական պայմաններին և հանգամանքներին, իրագործել այդ հիմնարկութիւնները երկու կամ մի քանի զեմստվային միութիւնների միահամուռ ույժերով:

Ծրագրելով այդպիսի գործակցութիւն և դաշնակցութիւն փոքր զեմստվային միութիւնների համար, մենք դրանով նաև նպաստում ենք այդ միութիւնների կազմութեանը մեր երկրում, որովհետև լեռնային մասերից շատերում դժուար է կազմակերպել միութիւնը ընդարձակ շրջանում, իսկ շրջանի փոքրութիւնը դարձնում է ինքնավարական կազմակերպութիւնը թոյլ և անզօր՝ ստեղծելու և պահպանելու այնպիսի հիմնարկութիւններ, որոնց իրագործութիւնը պահանջում է մեծ ծախքեր: Իսկ երբ հնարաւորութիւն տրված կը լինի մի քանի ինքնավարական միութիւններ համախմբելու միասին որոշ ընդհանուր ձեռնարկութիւնների համար, այն ժամանակ նրանցից իւրաքանչիւրը կարող է չը լինել շատ մեծ և այդպիսով պահպանել փոքր զեմստվային միութեան հիմնական պահանջը—լինել մօտ ազգաբնակութեան:

VII

Մենք անհրաժեշտ ենք համարում ուշադրութիւն հրաւիրել նաև մի հանգամանքի վրա: Ինչպէս յայտնի է՝ դատական կազմակերպութիւնը գաւառի մասերում գտնվում է անբաւարար վիճակի մէջ: Մենք կարծում ենք, որ փոքր զեմստվային միութեանը վերապահված է մի որոշ դրական

*) Տես «Մշակ» № 220.

սպանական դեսպանատունը տանող փողոցները. ինքը դեսպանութիւնը շրջապատուած է ոստիկաններով և ազգային գվարդիայի զինուորներով։ Լսվում են «Փառք Ֆէրրէրին» աղաղակները և սպառնալիքներ սպանական կառավարութեանը։ Եղան հրացանաձգութիւններ ցուցարարների շարքերից. շատ ընդհարումներ եղան ոստիկանութեան հետ։

ԴԷՊՔԵՐԸ ՍՊԱՆԻԱՅՈՒՄ

Մադրիդ, 6 հոկտեմբերի

Կորտէսներ։ Լիբէրալների պարագլուխ Մօրէտը ճառ արտասանեց Սպանիայի դրութեան մասին, որ ներկայումս հարկադրված է շարունակել պատերազմը, որը միևնոյն ժամանակ առիթ է ներկայացնում թշնամական ցոյցեր կազմել արտասահմանում։ Ապստամբութիւնները Բարսէլօնայում և ուրիշ տեղերում,—ասում է Մօրէտը,—արգասիք են անժողովրդական պատերազմի։

Հռետորը կշտամբում է կառավարութեանը այն բանում, որ նա արշաւանքի ձեռնարկեց Մէլիլիայի վրա, չը տեղեկացնելով երկրին իր ծրագիրների մասին։ Կառավարութիւնը պէտք է հերքէ տարածված այն կարծիքը, թէ իբր նա պատերազմը սկսեց Ֆրանսիայի դրդմամբ. պէտք է ցրէ այն անհանգստութիւնը, որ առաջ է բերել Մարօկկօ 40,000 զինուոր ուղարկելը։

Դիմելով Մաուրային, Մօրէտը բացագանչում է. «Դուք կործրիք երկրի վստահութիւնը և պէտք է իշխանութիւնը զիջէք ուրիշ կառավարութեան, որպիսին ընդունակ կը լինի փրկել երկիրը նրա վրա ընկած դժբաղդութիւններից» (ծափահարութիւն լիբէրալների աթոռներում)։

Մինիստր-նախագահ Մաուրան, առարկելով Մօրէտին, մատնանշում է, որ կառավարութիւնը կատարեց իր պարտականութիւնը, կը կատարէ այդ այսուհետև ևս, սակայն կը թողնէ իշխանութիւնը, հէնց որ կը տեսնէ, թէ այլևս օգուտ չէ բերում երկրին։

Մաուրան այնուհետև արդարացնում է իր քաղաքականութիւնը Մարօկկօյի նկատմամբ, յայտնելով որ Սպանիան Րօգին Րիբի շրջանից հեռացնելուց յետոյ՝ պէտք էր որ ինքը հոգար Մէլիլիայի հանգստութեան մասին, բայց դէպքերի ընթացքը ապացուցեց, որ չը միջամտելը հաւասար կը լինէր ինքնասպանութեան. կօրտէսները իր ժամանակին համապատասխան տեղեկութիւն ստացան կառավարութիւնից և հաւանութիւն տուին տեղեկութեանը. իսկ ինչո՞ւ այժմ բողոքի ձայն է լսւում (ծափահարութիւն մինիստրական աթոռներում)։

Մաուրան հերքում է հակամիլիտարիստների գանգատները, թէ զօրքերը Մէլիլիայից ուղարկվում էին մասնաւոր սեփականատէրերի շահերը և հանքային ձեռնարկութիւնները պաշտպանելու համար։

Այնուհետև Մաուրան պարզեց Բարսէլօնայում և ուրիշ քաղաքներում տեղի ունեցած դէպքերը, այն միջոցները, որ ձեռք առնվեցին անկարգութիւնները ճնշելու համար, և ասաց, որ կը մնայ իր պաշտօնում, քանի նրան կը պաշտպանէ հասարակական կարծիքը. ժողովրդի կամքը հնարաւորութիւն կունենայ արտայայտվել առաջիկայ ընտրութիւններին։

Մաուրայի բացատրութիւնները ընդհատվում էին օպպօզիցիայի բողոքներով և կառավարական կուսակցութեան հաւանութեան բացագանչութիւններով։ (Հ. Գ.)

ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Ներկայումս Թիւրքահայ ղեկավարող շրջանները և Կ. Պօլսի հայ մամուլը, ինչպէս և պէտք էր սպասել, զբաղված են բացառապէս պատրիարքի հրաժարականի խնդրով։ Այդ թերթերը, ինչպէս ժամանակին գրել էր մեզ և Կ. Պօլսի մեր թղթակիցը, հաղորդում են, թէ այն դէպքում, երբ օսմ. կառավարութիւնը պատրիարքի առաջադրած հարցերին բաւարար լուծումն չը տայ և այդպիսով ընդունէ նրա հրաժարականը, պիտի հրաժարվեն և կրօնական ու քաղաքական ժողովները, գաւառական առաջնորդները և այլն, ինչպէս որ նախապէս պայմանաւորվել են փոխադարձաբար։

Ներկայումս Կ. Պօլսի հայ մամուլը փրցրել է իր էջերում այն բանաձևերը, որոնք ընդունվել են կրօն. և քաղ. ժողովներից, և որոնցից երևում է, որ մինչդեռ կրօն. ժողովը կատեգորիկ կերպով իր հրաժարականն է ներկայացնում ազգ. ժողովին, գտնելով որ ներկայ պայմաններում անհնար է ազգի և եկեղեցու նուիրական իրաւունքները պահպանելով գործել, քաղ. ժողովը, հակառակ իր նախապէս պայմանաւորման, ընդունել է հետևեալ բանաձևը.

«Ժողովը, նկատելով որ կառավարական պատասխանագիրը բաւարարութիւն չտալով հանդերձ՝ յուսալից խոստումներ կը պարունակէ, որոշեց ջանալ օգտուիլ այդ խոստումներէն և, իբրեւ դրութիւնն ու իր եզրակացութիւնը ներկայացնելով ընդհ. ժողովին, ենթարկել անոր հաւանութեան»։

Քաղ. ժողովի այդ ապօրէնի քայլը բացատրվում է նրանով, որ այդ ժողովում յեղափոխականներն իրանց թւով գերակշիռ դիրք ունեն և այն օրից, երբ օսմ. Միութիւն և Առաջ. կոմիտէի ու Դաշնակցութեան միջև գործակցական որոշ համաձայնութիւն տեղի ունեցաւ, աշխատում են խուսափել կառավարութեան հետ ընդհարումներ ունենալուց, քանի որ օսմ. կառավարութիւնը ներկայումս փաստօրէն ղեկավարվում է երիտասարդ - Թիւրքերի ձեռքով։

Քաղ. ժողովի ընդունած յիշեալ բանաձևից յետոյ սեպտ. 29-ին պատրիարքին այցելել է մի պատգամաւորութիւն, որ ցանկացել է իմանալ նորին ամենապատւութեան բռնելիք յետագայ ընթացքը՝ կառավարութիւնից ստացված պատասխանից յետոյ։ Պատգամաւորութեան անդամներն են եղել՝ կրօն. ժողովի ատենապետ Հմայեակ արքեպ., ազգ. ժող. ատենապետ Մ. Չերազ և քաղ. ժողովի ատենապետ Ս. Գարաեան։ Դուրեան սրբազան, ի պատասխան պատգամաւորութեան այն խօսքերի, թէ կառավարութեան պատասխանը չը նայած որ գոհացուցիչ չէ, բայց և այնպէս պարունակում է նպաստաւոր կէտեր, ասել է հետևեալը.

«Ի՞նչ են այն նպաստաւոր կէտերն, որ ես չեմ հասկնար, ինչպէս նաև ազգը չի հասկնար, և դուք կը հասկնաք։ Մինչև որ կառավարութիւնը մեր պահանջումներուն գործադրութեան չսկսի, ես աթոռ չեմ կըրնար վերադառնալ։ Պահանջումներուն մէկ քանիին գործադրութեան սկսիլը պիտի ապացուցանէ թէրևս որ միւս բոլորին վրայ ալ կառավարութիւնը բարեացակամօրէն գոհացում պիտի տայ հայ ազգին։ Ասկէ զատ ընդհ. ժողովը կարծեմ՝ ձեզի պաշտօն չտուաւ գալ և իմ տրամադրութիւններս քննել, վասն զի իմ տրամադրութիւններս վարչութեան և ազգը ներկայացնող ժողովին յայտնի են։ Վարչութիւնը իր արժանապատուութիւնը չպահեց, վարչութիւնը իր որոշումը չգործադրեց։ Որոշած էր որ եթէ երբեք կառավարութիւնը պատճառաբանեալ հրաժարականին գոհացուցիչ պատասխան մը չտայ, ինքն ալ պիտի հետևի պատրիարքին օրինակին, և այսօր տակաւին կուգաք իմ տրամադրութիւններս հարցնելու։ Երբ ես հրաժարեցայ և ազգ. ընդհ. ժողովը «կեցցէ պատրիարքը» գոչեց ու ըսաւ, թէ գոհ ենք իրմէ, որ աթոռին փառքէն չի շլանար և ազգին սիրոյն համար ամեն զոհողութիւն յանձն կառնէ, ինչպէս կըլլայ, որ այսօր այդ միևնոյն ժողովը կուգէ զիս աթոռ հրաւիրել։ Ի՞նչպէս պիտի կրնայ ըսել, թէ պէտք չէր հրաժարէր, երբ շատ ալ աղէկ ըրաւ ըսած էր արդէն»։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՆՔ ԴԻՄՈՒՄ ԵՆՔ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ

Մենք դիմում ենք մեր հայ մանուկներին…

Սովորութիւն կայ ամեն ազգերի մէջ, որ երբ աղէտը հասնում է, ճնշում, կամ տրորում այս-ինչ կամ այն-ինչ ժողովրդի, հասարակութեան խաւերը, լինի դա սով կամ հիւանդութիւն, հարուստ, բաղդաւոր մանուկները կորցնում են իրանց հանգստութիւնը։ Գրքերի մէջ նրանք յաճախ կարդացել են շատ անբաղդ մարդկանց ծանր վիճակի մասին և այնքան լաց են եղել թշուառ հայրերից, մայրերից և որչափ ցանկացել են օգնել այդ թշուառներին… Բայց օգնել անկարելի է. զրոյցի հերոսը տանջվել է և մեռել. մնում է միայն արտասվել։ Եւ յանկարծ հարուստ բաղդաւոր մանուկը, որ ապրում է ճոխութեան և փարթամութեան մէջ, շրջապատված սիրով, զուարճալի խաղալիքներով, որ ամեն օր տեսնում է բարի առաւօտը և բարի երեկոն, որի ողջ օրը անցնում է իբր մի շքեղ տօն, յանկարծ այդ մանուկը, որի սիրտը փափուկ է, ազնիւ և չէ ծածկված կեանքի ցեխով, լսում է, որ կայ մի ուրիշ աշխարհ, սովի, չը վարձատրված աշխատանքի, սուգի, լացի աշխարհ, և կան ուրիշ մանուկներ, անբաղդ, քաղցած, օգնութեան, կարեկցութեան կարօտ. նա լսում է, որ աղէտը եկել է, հասել, ճնշել նրանց, որ հզօր սով-արքան, որի մասին նա այնքան կարդացել է սուտ զրոյցների մէջ, իսկապէս տիրել է խեղճերին, խեղդում է նրանց, կոտորում… Մանուկի անարատ սիրտը խօսում է։ Ուրիշների լացը և թշուառութիւնը այդ սրտի մէջ արձագանք են գտնում։ Նա շտապում է օգնել։ Նա վաճառում է իր խաղալիքները, որպէսզի աղքատ, կարօտ մանուկները ստանան մի պատառ հաց, որ կը փրկէ նրանց սովից…

Եւ ամեն անգամ, երբ արտասահմանում կամ Ռուսաստանում պատահում է մի աղէտ, մանուկները չեն մնում լուռ. նրանք գալիս են օգնութեան. նրանք տալիս են իրանց լումաները…

Իսկ հայ մանուկները…

Ես դիմում եմ մեր հայ մանուկներին։ Ես ցանկանում եմ ցոյց տալ նրանց, թէ որպիսի աղէտ այժմ տիրել է հայ աշխարհը։ Տասը-հազար որբեր մնացել են Ադանայի կոտորածից յետոյ…

Տասը-հազար որբեր…

Դա զրոյց չէ, դա հեքիաթ չէ, դա տխուր, թշուառ իրողութիւն է…

Նրանք էլ ունեցել են հայրեր, մայրեր։ Ո՞ւր են նրանց հայրերը և մայրերը։ Նրանց սպանել են չարաչար։

Նրանք էլ եղել են բաղդաւոր, հարուստ։ Ո՞ւր է նրանց հարստութիւնը։ Այն, ինչ որ նրանց ծնողները խեղճով, դժուար աշխատանքով ձեռք են բերել տասնեակ տարիների ընթացքում, նրանք կորցրին մի օրում, մի ժամում։

Նրանց բոլոր կայքը կողոպտել են, թալանել, տարել…

Ադանայի, Բաղչէի, Մամեստիայի, Համիդիէի, Բուլանըկի, Քէսապի և այլ գիւղերի մէջ կան այսօր 10,000 հայ որբեր…

Նրանք ձեր եղբայրներն են, ձեր քոյրերը։

Նրանց պէտք է կերակրել, հագցնել, ազատել նախ մահվան ճիրաններից, յետոյ տգիտութիւնից, տալով սնունդ, ուսում, լուսաւորութիւն…

Պէտք է շտապել օգնելու։ Պէտք է շտապել, որովհետև ամեն մի կորցրած բոպէն կորցրած կեանք է։

Գալիս է ձմեռը։ Քաղցի հետ նա էլ կը տանի շատ զոհեր։ Պէտք է շտապել։

Ես ցանկանում եմ ցոյց տալ մեր հայ մանուկներին մեր անսահման թշուառութիւնը։ Ես դիմում եմ մեր հայ մանուկներին։ Բայց կը կարդա՞ն նրանք արդեօք իմ կոչը։ Ո՞վ կը թարգմանէ նրանց ռուսերէն և վրացերէն մեր կոչը։

Ի սէր Աստուծոյ, հայրեր և մայրեր, մի զլանաք, թարգմանեցէք այս տողերը ձեր սիրելի զաւակներին, դուք նրանց սիրում էք ձեր կեանքից աւելի։ Ասացէք նրանց, որ 10,000 հայ որբեր մնացել են անտէր, քաղցած, մերկ, հագուստի, օրվան պատառ հացի կարօտ… Նրանց էլ երկինքը տուել էր հայրեր, մայրեր… Չը կան նրանց ծնողները, նրանց պաշտպանները, մեռան, նահատակվեցին։ Նրանք յանցանք չէին գործել, բայց ունէին մի մեծ արատ, մի մեծ մեղք, ձեր արատը, ձեր մեղքը. նրանք հայեր էին, հայ ապրեցին և հայ նահատակվեցին…

Հայրեր և մայրեր, թարգմանեցէք իմ կոչը ձեր սիրելի զաւակներին. Նրանց սրտերը ազնիւ են, փափուկ. չեն սառել, չեն քարացել։ Ձեր զաւակները ձեզ իսկոյն կը հասկացնեն, որ այդ 10,000 որբերը այժմ ձեր զաւակներն են։ Նրանք ձեզ կասեն արտասուքով. «Սիրելի հայրեր, սիրելի մայրեր, ձեր սառնասրտութիւնը, ձեր անկարեկցութիւնը ոճրագործութիւն է. շտապեցէք օգնել մեր որբերին. Նրանք մեր քոյրերը, մեր եղբայրներն են. շտապեցէք իսկոյն, որովհետև ամեն մի կորցրած բոպէ կորցրած թանգագին մարդկային կեանք է…»։

Ես դիմում եմ մեր հայ մանուկներին։

Հայրեր, մայրեր, թարգմանեցէք նրանց իմ կոչը։

Նրանք ձեզ ցոյց կը տան ձեր պարտականութիւնը… Գր. Ջալխուշեան

ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՄ

Չորեքշաբթի, հոկտեմբերի 7-ին, ցերեկով, սկսած առաւօտեան ժամը 11-ից տեղի ունեցաւ զեմստվային խորհրդակցութեան անդամների նախապատրաստական ժողով ծանօթանալու մանր զեմստվային միութիւնների հետ։

Նախագահում էր Ա. Քալանթար։

Նախագահը բացատրեց, թէ ինչ նշանակութիւն ունի մանր զեմստվային միութիւնը և ինչ տեղ է բռնում ընդհանուր զեմստվային կեանքի մէջ։ Ապա առաջարկեց, որ ժողովի անդամները չը քաշվեն հարցնելու, ինչ որ մնում է նրանց համար անհասկանալի և, պարզելով բոլոր մանրամասնութիւնները, պատրաստ լինեն երեկոյեան նիստերում յայտնելու իրանց կարծիքները գիտակցօրէն։

Իշխան Ալէքսանդր Արղութեան մանրամասն խօսեց մանր զեմստվային միութեան կազմակերպութեան մասին, առաջ բերելով մի շարք խորհրդածութիւններ այդ միութեան կարևորութեան մասին։

Զեկուցումից յետոյ տեղի ունեցաւ կենդանի զրոյց, որի ժամանակ պարզվեցին բոլոր մութ մնացած կէտերը։

Ժողովականները մնացին գոհ նախապատրաստական խորհրդակցութիւնից։

ՄԵՐ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԸ

Մի քանի օրից յետոյ կը բացվեն Տաւրիկեան պալատի դռները ժողովրդական ներկայացուցիչների առաջ և կը սկսվեն օրէնսդրական աշխատանքները։ Պատգամաւորներից շատերը, որոնք աշխատում են զանազան մասնաժողովներում, արդէն մայրաքաղաքում են, մնացածները՝ ճանապարհին։ Երկար ամառնային արձակուրդի միջոցին ժողովրդից ընտրվածները իրանց քաղաքացիական պարտքը համարեցին ծանօթացնել ընտրողներին Դումայի զբաղմունքների, իրանց գործունէութեան հետ։ Ճիշդ է, շնորհիւ «անկախ», տեղական հանգամանքների՝ շատերը հնար չունեցան այդ անելու, որ և կարդացինք տեղական կամ մայրաքաղաքի լրագիրներում։

Անյայտութեան մէջ անցկացրին այդ ժամանակը մեր անդրկովկասեան պատգամաւորները և նրանցից մեզ աւելի հետաքրքրող երկու նահանգների «հայկական ներկայացուցիչ» Յովհ. Սաղաթելեանը, որի կողմից չեղան քայլեր՝ մտքերի փոխանակութիւն կատարել իր ընտրողների հետ. գոնէ մենք այդ մասին ոչինչ չը կարդացինք տեղակ. կամ մայրաքաղաքի լրագիրներում։

Հայ պատգամաւորը, ըստ երևոյթին շատ յոգնած ծանր օրէնսդրական աշխատանքներից, գերադասեց իր ազատ ժամանակը անցկացնել գիւղի խաղաղ ծոցում, մի հովուերգական վայրում, ուր, իր ասելով, պօստ-լրագիր կամ չեն հասնում, կամ ստացվում են պատահաբար…

Փուցէ Յով. Սաղաթելեանը նախօրօք գիտէր, որ իրան չէ թոյլատրվելու խօսել իր ընտրողների հետ, որպէս ծայրայեղ-ընդդիմադրականի։ Բայց փորձը աւելորդ չէր լինի—авось տեղական իշխանութիւնը նրա վրա կը նայէր նոյն քաղցր աչքով, ինչպէս Դումայի մէջ Վլ. Բօբրինսկին, որը նրան ջոկելով «արիւնարբու» յեղափոխականներից, անուանեց «НАШЪ МИЛѢЙШІЙ Сагателянъ»—«մեր ամենասիրելի Սաղաթելեանը»։ Եւ ասելու բաներ երևի շատ ունէր մեր պատգամաւորը. յիշենք որ հէնց անցեալ նստաշրջանին տեղի ունեցաւ «կովկասեան հարցադրումը», հետաքրքրական վիճաբանութիւններով, ընդունվեց բաւական համբերատար ոգով ծրագրված դատանաբանական օրինագիծը, բիւջէտային, ժողովրդական լուսաւորութեան վերաբերեալ խնդիրների քննութիւնը։

Յամենայն դէպս մենք կը ցանկանայինք կարծել, որ այս վերջին ենթադրութիւնն է յետ պահել մեր պատգամաւորին անել իր զեկուցումները և ոչ բացարձակ ցանկութիւնը «մէջը չը գցել» մօտ մէկ միլիօն ազգաբնակութեանը, որի պաշտօնական ներկայացուցիչն է ճանաչված։

Պետրոս Զաքարեան

ԼԱԶԱՐԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆ

1872 թւին՝ Լազարեանների ժառանգների պնդմամբ՝ Լազարեան ճեմարանի կանօնադրութեան մէջ մտցվեց հայերի համար մեծ նշանակութիւն ունեցող հետևեալ կէտը.

«Եթէ ճեմարան կը մտնեն ոչ պակաս քան 15 հայ մանուկներ Թիւրքիայի և Պարսկաստանի սահմաններից, այն ժամանակ թոյլատրվում է բանալ զուգահեռական բաժանմունքներ մինչև 3-դ դասարանը, այնպէս որ նրանց մէջ բոլոր առարկաների դասաւանդութիւնը պէտք է լինի հայոց լեզուով»։ Այդպիսով, այդ երկիրներից եկած մանուկները հնարաւորութիւն էին ստանում աստիճանաբար ուսումնասիրել ռուսերէն լեզուն, որ չափազանց դիւրացնում էր նրանց ապագայ աշխատանքը։ Բայց որովհետև աշակերտների սահմանված թւի պակասութեան պատճառով ճեմարանը մինչև այժմ չէր օգտվում այդ իրաւունքից, ուստի ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը դիմեց Լազարեան ճեմարանի մանկավարժական խորհրդին՝ առաջարկելով ջնջել կանօնադրութեան այդ պարագրաֆը։ Խորհուրդը դրան պատասխանեց, որ այդ հարցը կարող է լուծել միայն ճեմարանի պատւաւոր հոգաբարձու իշխան Ս. Ս. Աբամելիք-Լազարեվը։

Իրան ուղղված հարցին իշխանը պատասխանեց, որ ինքն նպատակայարմար է գտնում այդ պարագրաֆի պահպանութիւնը։

Սակայն մինիստրութիւնը այդ պատասխանով չը գոհացաւ և նորից նոյն առաջարկութեամբ դիմեց ճեմարանի մանկավարժական խորհրդին, որը, իր կողմից, հետևեալ պատճառաբանված պատասխանն ուղարկեց.

«Զուգահեռական դասարանների բանալու իրաւունքի պահպանումը անհրաժեշտ է հետևեալ երեք պատճառներով, այն է՝ 1) որպէս ճեմարանի նախկին հոգաբարձուների կամքը և այն էլ կառավարութիւնից հաւանութիւն գտած. 2) կուլտուրական-տնտեսական մտքով, որովհետև այդ կէտը, անկասկած, բացառապէս մի նպատակ ունէր—դէպի Ռուսաստան գրաւել աւելի շատ երեխաներ այդ երկիրներից և, վերջապէս, 3) նա կը նպաստէր վերոյիշեալ երկիրների մանուկների դպրոցական զբաղմունքների աջող ընթացքին, որովհետև նա հնարաւորութիւն է տալիս ընտելանալ և իւրացնել նրանց համար բոլորովին նոր և դժուար լեզուն, որպէս ռուսաց լեզուն է»։ («Р. У.»)

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Հոկտ. 5-ին կայացաւ ժող. համ. վարչութեան հերթական նիստը։ Պարզվեց, որ ամսիս 4-ին Գիւղաւայի և Խատիսեանի՝ զեմստվօյի մասին ժողովրդ. տանը կարդացած դասախօսութիւններից մուտք եղել է 52 ր.։ Դասախօսները իրանց ստանալիք 7-ական ր. հօնորարը նուիրել են վարչութեան գանձարանին, որի համար և յայտնվեց շնորհակալութիւն։ Ի դէպ, պէտք է յիշել, որ Խատիսեանը երբեք չէ վերցնում հօնորար։

Հոկտեմբերի 16-ին բժիշկ Սօրօլեվսկին վրաց թատրոնում յօգուտ ժող. համալսարանի կարդալու է մի դասախօսութիւն կենտրոնական Աֆրիկայում իր կատարած ճանապարհորդութեան մասին։

Վարչութիւնը, լսելով նախագահ Րցխելաձէի յայտարարութիւնը այժմեան քարտուղար Դոլիձէի գրասենեակային գործավարութեան անընդունակութեան մասին, հարց բարձրացրեց այդ պաշտօնը վերացնելով (40 ր. ամսակ.) նշանակել վարչութեան անդամների հերթապահութիւն գործերը վարելու և կամ աւելի ընդունակ մարդ հրաւիրելու. հարցը մնաց բաց, առաջիկայ ժողովին։

Վարչութիւնը, յարգելով տ. Դէմուրիայի միջնորդութիւնը, թոյլ տուեց Մալխասեանին կարդալու մի դասախօսութիւն յօգուտ Նախալօվկայի գրադարանի։

Սսերի նոր (հինը արձակված) է կազմակերպվելիք սեկցիայի ժողովը նշանակվեց առաջիկայ ուրբաթ երեկոյեան։ Բ. Մ.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Սուրբ-Խաչ, 29 սեպտեմբերի

Մեր քաղաքը, որի բնակչութիւնը հազիւ հասնում է 15,000-ի, ունի ութ դպրոց, որից վեցը մինիստրական, մէկը հայոց ծխ. և մէկն էլ ռուսաց ծխ.։ Յիշածս բոլոր դպրոցները պահվում են քաղաքիս հաշւով, բացի հայ և ռուս ծխ. դպրոցներից, որոնց՝ քաղաքից տրվում է տարեկան միայն 150 ր. նպաստ։

Ի նկատի ունենալով, որ դեռ բազմաթիւ մանուկներ մնում են փողոցում, որովհետև եղած դպրոցներում տեղ չէ լինում մնացածներին ընդունելու համար, քաղ. վարչութիւնը, դեռ այս ապրիլից, ձեռնարկեց նորից երկու դպրոցների շինութեան, որ արդէն շինված պատրաստ է։

Ամսիս 27-ին կայացաւ այս դպրոցների բացման հանդէսը, որի համար և յատկապէս եկել էր Ստաւրոպոլի ժողովրդ. դպրոցների տեսուչը։

Բացման հանդէսի առիթով քաղ. վարչութիւնը ճաշ տուեց, որին հրաւիրված էին ժողովրդ. դպր. տեսուչը, քաղաքիս բոլոր ուսուցիչները և ժողովրդի ներկայացուցիչները։

Նոյն օրը քաղաքիս հայերից չորս հոգի ներկայացան տեսչին և յանձնեցին մի խնդրագիր, որով մեր հայ հասարակութիւ-

---

դեր կատարել այդ գործի բարելաւման համար։ Մեզանում չը կան ընտրովի հաշտարար դատաւորներ, մինչդեռ մեր երկիրը շատ տեղերում և շատ հանրագրերով ցանկութիւն է յայտնել, որ տեղական ներկայացուցչութեանը իրաւունք տրված լինէր ընտրելու հաշտարար դատաւորներ։

Փոքր զեմստվային միութիւնը կարող էր նաև մի որոշ աստիճան հսկողութիւն ունենալ գիւղական դատաւորների ընտրութեան վրա։ Բայց անկասկած դատական շրջանում փոքր զեմստվային միութեան դերը սպառվում է դատաւորների ընտրութեամբ, առանց որևէ միջամտութեան դատական գործերի մէջ ըստ էութեան։

Այն տեղերում, ուր մի քանի փոքր զեմստվային միութիւններ պէտք է միասին մի հաշտարար դատաւոր ընտրելու համար, առանձնապէս պէտք է որոշվի ընտրական ժողով կազմելու եղանակը։

Ինչ վերաբերում է փոքր զեմստվային միութեան շրջանում եղած ընկերակցութիւններին, բարեգործական և ուրիշ հաստատութիւններին, պէտք է իբրև սկզբունք ճանաչված լինի կատարեալ ազատութիւն նրանց հիմնարկութեան համար, որովհետև ազգաբնակութեան առանձին խմբերի նախաձեռնութիւնը չը պէտք է ճնշված լինի այն դիտումով, թէ ինքը փոքր զեմստվային միութիւնը ժամանակով ոյժ կունենայ սեփական միջոցներով իրագործելու այդ հաստատութիւնները։ Սակայն հասկանալի է և այն, որ այնտեղ, ուր ինքնավարական միութիւնը լաւ է կազմակերպված, ազգաբնակութիւնը փոքր ի շատէ զարգացած է և նորմութիւնների ոգին օտար չէ ազգաբնակութեանը, այնտեղ ձեռնարկութիւնների մեծագոյն մասը բնականաբար կիրականանայ հէնց փոքր զեմստվային միութեան միջոցով։

VIII

Խօսելով փոքր զեմստվային միութեան բարեմասնութիւնների մասին, մենք ցոյց տուինք կուլտուրական գործունէութեան հնարաւորութիւնը փոքր զեմստվային շրջաններում։ Եւ մենք հաւատում ենք, որ բարեյաջող պայմաններում բոլորովին կարելի է իրականացնել այն տեղային ինքնագործութիւնը, որը մեր գիւղական շրջաններին հնարաւորութիւն կը տայ դառնալու կուլտուրական անդաստաններ։

Չենք կարող չընկատել, որ ամեն տեղ և անգամ շրջապատող հանգամանքները բարեյաջող կերպով չեն դասաւորվում ընդարձակ և բեղմնաւոր կուլտուրական գործունէութեան համար։ Եւ վարչական շրջանների ազգեցութիւնները, և գործողների տեղական խմբակցութիւնների բնաւորութիւնը և տեղական առանձնայատկութիւնները կարող են առաջ բերել մի շարք արգելքներ ինքնավարական տնտեսութեան զարգացման և գործավարութեան համար։ Գործնական դժուարութիւնները և խոչընդոտները գոյութիւն ունեն ամենուրեք, իւրաքանչիւր բարդ հասարակական-տնտեսական գործում։ Այդ դժուարութիւնները չը պէտք է անտես անել։ Բայց միևնոյն ժամանակ նրանք չը պէտք է թուլացնեն տեղական գործիչների ոյժերը և եռանդը՝ իրականացնելու կեանքի մէջ այն կուլտուրական նպատակները, որ նրանք դրել են իրանց գործունէութեան ծրագիրների մէջ։

(Վերջ)

նը խնդրում էր, որ քաղ. դպրոցի հայոց լեզուի ուսուցիչը հեռացվի իր պաշտօնից իբրև անհամապատասխան անձնաւորութիւն և նրա տեղ թէ քաղ. դպրոցում և թէ նոր երկու դպրոցներում նշանակվի հայոց լեզուի ուսուցչի պաշտօնում մի հայկական միջնակարգ դպրոցաւարտ: Տեսուչը յայտնեց, որ հայոց լեզուի ուսուցիչ արդէն ի նկատի կայ, որի մասին մի քանի տեղեկութիւններ ստանալուց յետոյ կը հաստատվի:

Մատական

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Ախալքալաք, 28 սեպտեմբերի

Սեպտեմբերի 24-ին տեղիս նահանգական դատարանում քննվում էր հետևեալ գործը:

Մեղադրվում էր օր. Նինա Բրատինան քր. պատժ. 11 մ. 132-րդ յօդ.:

Մեղադրական ակտի մէջ հետևեալն էր ասված:

1909 թ. օգոստ. 16-ին Ախալքաղաքի ոստիկանատունն է մտնում ախալքաղաքցիներին յայտնի փաստաբան Մօյիսէյ Բրատինը և, ներկայանալով ոստիկանապետի պաշտօնակատարին, յանձնում է նրան սօցիալ-յեղափոխական կուսակցութեան ծրագիրներից մի քանի օրինակ, յայտնելով թէ այդ ծրագիրները գտել է իր աղջիկ Նինայի սենեակում:

Մ. Բրատինի այդ յայտնութեան շնորհիւ ոստիկանութիւնը իսկոյն խուզարկում է օր. Նինայի սենեակը, որտեղ գտնում է սօցիալ-յեղափոխական կուսակցութեան ծրագիրներից մի քանի օրինակ և ձեռագիր տետրակ «Յեղափոխական երգեր» վերնագրով:

Օրիորդը անմիջապէս ձերբակալվում և դատի է ենթարկվում:

Դատարանում օրիորդը բոլորովին չուրացաւ, որ ծրագիրները և «Յեղափոխական երգեր» վերնագրով ձեռագիր տետրակը իրան է պատկանում:

Դատախազի օգնականը պաշտպանում էր մեղադրական ակտը: Օրիորդին պաշտպանում էր երդ. հաւ. օգնական Կուլիկով, որը մինչև վերջը պնդում էր, թէ օրիորդը նպատակ չէ ունեցել ծրագիրները տարածելու, հետևաբար և չկայ յանցագործութեան պարագաներ:

Ամբողջ գործի միակ վկան, որ աղջկայ հարազատ հայրն է, չէր ներկայացել դատարանին, այլ գրաւոր յայտնել էր, որ ինքը հրաժարվում է որևէ ցուցմունք տալուց:

Դժբաղդաբար դատարանում վիճող կողմերից չը պարզվեց այն հարցը, թէ ինչն է առիթ տուել հօրը մատնելու և իշխանութեան ձեռքը յանձնելու իր հարազատ աղջկան:

Դատարանը դրեց իր վճիռը, որով արդարացրեց 16 տարեկան օր. Նինա Բրատինային. Վ. Ա. Տէրչատրեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Թիֆլիսի ժամ. գեներալ-նահանգապետը նոյեմ. 3-ի, № 9467 հրամանագրով Փոխարքայի անուանակոչութեան օրվայ առիթով առաջարկել է ոստիկանապետին՝ 1) ազատել բոլորովին վճարելուց այն բոլոր տուգանքները, որոնք մինչև 25 րուբլի որոշված են պարտադիր կանոնները խախտելու համար, 2) բանտարկութիւնից ազատել բոլոր նրանց, որոնց որոշված է երկու շաբաթից կամ պակաս ժամանակամիջոցով, 3) միւսներին պակասեցնել ժամանակամիջոցը 2 շաբաթով, իսկ դեռ չը ստացված տուգանքները պակասեցնել 25 րուբլով:

◆ Երէկ առաւօտեան Թիֆլիս հասաւ Փոխարքայի դիւանատան կառավարիչ Պետերսոնը:

◆ Այսօր, նոյեմ. 8-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին Թիֆլիսի Ազգագրական Ընկերութեան գրասենեակում տեղի կունենայ մօտալուտ քննելու առաջիկայ գարնան կայանալիք հայ-վրացական բանասիրութեան աշխատաւորների համագումարի ծրագիրը: Պրոֆ. Մառրից ստացվել է հեռագիր, որ Գիտութիւնների Ակադեմիան ընդունել է իր հովանաւորութեան տակ այդ համագումարը: Հայ-վրացական բանասիրութեան աշխատաւորները հրաւիրվում են ներկայ լինելու այդ ժողովին, որտեղ վերջնականապէս կը խմբագրվի համագումարի ծրագիրը: Առանձին հրաւէրներ չեն ուղարկվելու: Նրանք կը կայանայ Ազգագրական Ընկերութեան գրասենեակում, Վելեամինովսկայա № 14:

◆ Վարագի ուսումնարանի տեսուչ Ա. Դաւթեանը, վերջացնելով իր ճանապարհորդութիւնը, երեկ Թիֆլիսից մեկնեց դէպի Վան: Նա հանդիպել էր նաև Բագու, Ռոստով, Ն.-Նախիջևան, Ոդեսա, Եկատերինոդար: Նա տեսնվելով մի քանի անձնաւորութիւնների հետ շօշափել է նրանց կարծիքները և լսել է նրանց խորհուրդը Վարագի գիւղատնտեսական-կուլտուրական ծրագրի մասին և առհասարակ ստացել է լաւ տպաւորութիւններ: Նա տեսնվել է նաև տ. Կարապետեանի հետ, որ Վարագի անունով կալուածներ է կտակել: Տէր. Կարապետեանը յայտնել է, որ ինքը, հակառակ գրաւոր ենթադրութիւնների, իր կտակը անփոփոխ պիտի պահի, որով իր մահից յետոյ 30,000 ր. արժող իր կալուածները Վարագին պիտի մնան: Իսկ Ն.-Նախիջևանի հոգաբարձութիւնը կարգադրել է ուղարկել է Վարագի վերջին երկու տարվայ կալուածաղրամը, որն ինչ-ինչ պատճառով չէր ուղարկվել իր ժամանակին: Դաւթեանը կրկին Էջմիածին պիտի հանդիպի և Վեհ. Կաթողիկոսին ներկայանալով՝ պիտի հաղորդի տեղեկութիւններ իր ճանապարհորդութեան մասին:

◆ Այսօր Նահանգական զեմստվային խորհրդակցութեան հերթական նիստը տեղի կունենայ ցերեկով:

◆ Ինչպէս հաղորդում են Պետերբուրգի լրագիրները, վրաց էկզարխութեան վերացման հարցը վերջնականապէս վճռված է: Էկզարխութիւնը բաժանվելու է վեց անկախ թեմերի: Այս նախագիծը հաւանութիւն է ստացել Փոխարքայի դիւանատան կողմից: Նախագիծը կը մտցվի Պետական Դումայի քննութեան՝ սկսվելիք նստաշրջանի ընթացքում:

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը թոյլատրել է ներկայ լինել Նահանգական զեմստվային խորհրդակցութեան նիստերին բոլոր երեք սեկցիաների անդամներին սոսկ խորհրդակցական ձայնով:

◆ Անդրկովկասեան երկաթուղիների կառավարիչ գ-մ. Նէյգեբաուէրը արել է հետևեալ կարգադրութիւնը բոլոր գծերի համար. 1) բոլոր կայարաններում, դէպօի արհեստանոցներում, կօնդուկտօրների և մեքենավարների սենեակներում, կազարմաներում և ճանապարհի տաղաւարներում ունենալ եփ տուած ջուր, 2) ճանապարհորդական պլատֆօրմաներում և գծի այլ տեղերում Բագուից մինչև Թիֆլիս արգելել հում պտուղների և մրգերի վաճառումը:

◆ Զուբալօվեան ժողովրդական տան ընթերցարանը սեպտեմբեր ամսվայ ընթացքում այցելել են ընդամենը 3588 հոգի:

◆ Թիֆլիսի արհեստաւորաց դպրոցի վերատեսուչը յայտարարութիւն է տուել քաղաքային վարչութեան, առաջարկելով քաղաքային բոլոր դպրոցներում մտցնել նկարչութեան դասեր:

◆ Շուտով Թիֆլիս է գալու պօստ-հեռագրական վերատեսուչ Կ. Լիան:

◆ 1909 թւի յունվարից մինչև յուլիս ամսվայ վերջը անդրկովկասեան երկաթուղիներից ընդամենը եկամուտ ստացվել է 12,674,330 րուբլի, անցեալ տարվանից 88,230 րուբլով պակաս: Իսկ ծախք նոյն ժամանակամիջոցում եղել է ընդամենը 9,877,435 րուբլի, անցեալ տարվանից 1,060,200 րուբլով պակաս: Զուտ օգուտ մնում է 2,796,895 րուբլի. անցեալ տարի միայն 1,824,935 րուբլի:

◆ Վրաց դրամատիքական ընկերութեան վարչութիւնը որոշել է յայտնի դերասանուհի Տասոնիս-Ցագարելու բեմական գործունէութեան 25-ամեայ յօբելեանը տօնել առաջիկայ նոյեմբերի 25-ին: Ընտրված է յօբելեանական մասնաժողով:

◆ Մի խումբ ինտելիգենտ վրացիների ձեռներէցութեամբ մօտ օրերս Բաթումում լոյս կը տեսնէ ամենօրեայ մի թերթ:

◆ Կովկասի Փոխարքայի դիւանապետ Պետերսոնի ջանքերը՝ Գուրիշկեվիչին դատի կանչել բամբասանքի համար՝ անյաջողութեամբ վերջացան, և Պետերսոն ճանապարհ ընկաւ Թիֆլիս, ուր գործերը յանձնելուց յետոյ հրաժարական կը տայ: Պետերսոն յայտնեց, որ Գուրիշկեվիչի պատգամաւորական լիազօրութիւնները վերջանալուց յետոյ նա կը կարողանայ ապացուցանել հրապարակով թէ ով է մեղաւորը և կաշառակերը: («Р. Утро»)

◆ Ստացանք «Դասագիրք Էսպերանտօ (միջազգային) լեզուի». գինն է 25 կոպէկ. փոխադրեց և մշակեց Հայկ Տէր-Աստուածատրեան:

◆ Կարսից գրում են մեզ. «Կարծես մայիս ամիսը լինի. դաշտերը, կտուրները, պատերի խոռոչները նորից կանաչել են պարբերաբար տեղացող անձրևների շնորհիւ: Անցեալ տարի այս ժամանակ տաւարը դաշտերից սոված վերադառնում էր տուն, իսկ այս տարի լաւ կշտացած է գալիս: Էժան են խոտը, գարմանը և առհասարակ բանջարանոցի բոյսերը: Հացի գինը 3 և կէս կոպէկ է իջել»:

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Հոկտ. 5-ի ցերեկ. ժամը 1-ին Վասնի շրջակայքով անցնող Թիֆլիսի 2-րդ կարգի վաճառական Բագրատ Մատուրեանի վրա, որ երկաթէ իրերի խանութ ունի Ժելեզնի կոչված շրջակայքում, յարձակվեց դաշոյնը ձեռքին նրա նախկին գործակատար Անտոն Մգալոբլիշվիլին և կամենում էր նրան հարուած հասցնել, բայց Մատուրեանը կարողացաւ իր ժամանակին շրջել, որով հարուածողը մի երկու թեթև հարուած կարողացաւ միայն տալ. ապա նա վայր ձգեց դաշոյնը և փախաւ: Նրան ձերբակալեցին 7-րդ քաղաքամասում. նա խոստովանեց, որ մահափորձը հետևանք է անձնական վրէժառութեան: Մատուրեանի վէրքերը Միքայէլեան հիւանդանոցում փաթաթելուց յետոյ, բաց թողին նրան տուն:

◆ Թիւրքահպատակ հացթուխ Յովհաննէս Ամիրաղեանին Նորաշէնի փողոցում կանգնեցրին հոկտ. 6-ին Նոր-Բայազէտի բնակիչներ Եղիազար Յակոբեանը, Լևոն Տէր-Օհանեանը, Երեմ Տէր-Յովհաննիսեանը և Գիգօ Իսկենդարեանը, որոնք Ամիրաղեանին մի կողմը քաշելով խլեցին նրանից 400 րուբլու մուրհակ, 175 րուբլի կանխիկ դրամ և փախան: Ոստիկանական պաշտօնեաների ձեռք առած միջոցների շնորհիւ չորս հոգին էլ ձերբակալված են:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Սեպտեմբերի 22-ին բացվեց Սարատովի նորահաստատ համալսարանը առայժմ միայն մի ֆակուլտետով՝ բժշկական:

◆ Մայրաքաղաքների լրագիրները լի են յօդուածներով, տեղեկութիւններով վերջին ընտրութիւնների առիթով: Մոսկվայում ջախջախված հոկտեմբերեաններն իրանց բերան «Голосъ Москвы»-ի էջերից «Մոսկվայի խայտառակվելը» վերագրում են հրէական և լեհական ցենզաւորներին, որոնք ի հարկէ կողմնակից են «յեղափոխական» կադետներին:

◆ Վերջին ընտրութիւնների աչքի ընկնող աբսենտէիզմը (ընտրողների բացակայութիւնը) առիթ է տալիս «Голосъ Москвы» թերթին առաջ քաշել «պարտադիր ձայնատուութեան» սկզբունքը, որ գործադրվում է օր. Բելգիայում:

◆ Նոր ընտրված պատգամաւորներ Ն. Ն. Կուտլերը և Ն. Ն. Շչեպկինը ստանում են բազմաթիւ շնորհաւորութիւններ զանազան տեղերից:

◆ Նորերս «Нов. Вр.» աշխատակից Մ. Մենշիկովը մեղադրել էր առևտրի և արդիւնագործութեան մինիստր Տիմիրեազեվին, որ իբր թէ նա ստանալով մինիստրական պաշտօնը չէր հրաժարվել զանազան խոշոր առևտրական ֆիրմաների ծառայութիւնից: Այժմ մինիստր Տիմիրեազևը Մենշիկովին դատի է կանչում զրպարտութեան համար:

◆ Վերջին պարլամենտական ընտրութիւնների վախճանը, ինչպէս հաղորդում են լրագիրները, հոկտեմբերեան կուսակցութեան մի քանի անդամների մէջ միտք է յղացրել շուտով կայանալիք կուսակց. համագումարում բարձրացնել գործելակերպի փոփոխման հարցը:

◆ Երկաթուղական քննիչ յանձնաժողովի նախագահ գեներալ Պետրով զեկուցում ներկայացրեց ռուսական երկաթուղիների դրութեան մասին: Թւելով երկաթուղիների անշահաւէտութիւնը, գեներալ Պետրով հաստատում է, որ երկաթուղիների եկամուտների անկումն սկսվեց 1905 թւից: Մանաւանդ եկամուտներ չէին բերում [illegible] երկաթուղիները: Սակայն գեներալ Պետրով ասում է, որ եկամուտների այդ պակասութիւնից չը պէտք է վախենալ, որովհետև, եթէ ուշադրութեան առնենք ձրի փոխադրութիւնը, այդ բաւական կը լինէր ասելու, որ պետութիւնը շատ յարմարութիւններ է ունեցել և խնայողութիւն է արել, այլև բաւարար տոկոս է ստացել իր ծախսած դրամագլխի համար:

◆ Սենատոր Գարին աւարտում է իր զեկուցումը Մոսկվայի զինուորական շրջանի քննութեան մասին: Քննութիւնը աւելի պակաս հետևանքներ տուեց, քան սպասում էին: Այդ բացատրվում է նրանով, որ գեներալ Գէրշելմանի պահանջով քննութիւնից հեռացվեց սենատոր Գարինի ամենամօտ աշխատակիցներից մէկը՝ սենատի օբեր-պրոկուրորի օգնական Ն. Վ. Խլէբնիկօվ, որը աշխատում էր Մոսկվայի Թաղապետութեան քննութեան մէջ: Սենատոր Գարինի քննութեան մէջ բերված են բազմաթիւ կուրիօզներ ինտենդանտական յափշտակողական պատմութիւնից: Ինտենդանտները այնպիսի ահագին եկամուտներ էին ստանում, որ չը գիտէին ինչպէս ծախսեն փողը և այդ պատճառով էլ աշխատում էին տարօրինակ բաներ անել: Ինտենդանտական մի փոքր պաշտօնեայ, որը ստանում էր 63 ր. ռոճիկ ամսական, կաֆէ-շանտանի երգչուհիներին մատուցանում էր թարմ վարդերից փնջեր, այնպէս որ իւրաքանչիւր վարդի փունջը փաթաթված էր հարիւրանոց թղթադրամով: Ինտենդանտային մի ուրիշ պաշտօնեայ, որը 1200 ր. ռոճիկ ունէր տարեկան, իր ձիու համար ոսկէ փնջերով ձիասարք շինեց: Մնացածները վարվում էին նոյնպէս:

ՄԱՄՈՒԼ

Մոսկվայի «Голосъ Москвы» լրագրի յատուկ թղթակիցը Էջմիածնից՝ խօսելով այն սկանդալի մասին, որ սարքեց Էջմիածնում սկանդալների սիրահար Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսը, իր թղթակցութեամբ, որ ունի «Սկանդալ Հանդէսի ժամանակ» վերնագիրը, այսպէս է խօսում.

«Կաթողիկոսի մեկնելուց յետոյ, հայ լրագիրներից մէկի ներկայացուցիչը առաջարկեց ի դէմս ներկայ գտնվող անգլիացի հիւրերի («Թայմս» լրագրի յատուկ թղթակից միստր Ռալֆ Բիւալէրի և անգլիքան եկեղեցու ներկայացուցիչ միստր Աբբէնի) խմել անգլիական ազգի կենացը և անգլիական մամուլի բարգաւաճման: Վեր է կենում եպիսկոպոս Բարթուղիմէոս Գէորգեանը և բուռն կերպով բողոքում է այդ առաջարկութեան դէմ, պատճառաբանելով իր բողոքը նրանով, որ մամուլը այժմ ամեն տեղ կատարում է անպարկեշտ կեղտոտ ֆունկցիաներ (непрестойныя грязныя функціи), շահագործում է մարդկութեան վստահութիւնը և անբարոյականացնում է նրան: Բացառութիւն չէ կազմում և անգլիական մամուլը, որը, բացի դրանից ոչ միայն ոչինչ չարեց հայերի օգտին հայկական կոտորածի ժամանակ Թիւրքիայում (1894—96 թ.), այլ և կարծես թէ խրախուսում էր այդ սպանդանոցը:

«Բարձրանում է աղմուկ, իրարանցում: Բայց միջադէպը հարթվում է միստր Բիւալէրի պատասխան ճառով, որը, համաձայնելով եպիսկոպոսի հետ, յայտնում է միայն, թէ իր վրա քաղաքական ոչ մի միսսիա չէ դրված և որ նա «յարգում է եպիսկոպոսի անձնական համոզմունքը» (№ 224, հոկտ. 1-ին):

Թող այժմ ընթերցողները համեմատեն այս գրածը «Մշակի» № 207-ում մեր տպածի հետ, համոզվելու համար որ «Մշակի» հաղորդածը միանգամայն ճիշդ է: Բայց Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսը աշխատել է «Հովիւ» և «Սուրհանդակ» թերթերի մէջ տպված իր նամակում բոլորովին փոխել իր ասածները և ցոյց տալ, որ ինքը բոլորովին ուրիշ խօսքեր է արտասանել, որ իբր թէ չէ բողոքել առաջարկված կենացի դէմ հայլուն: Եւ այդ աչքակապութիւնը նա կամենում է կատարել այն ժամանակ, երբ մօտ 300 հոգի լսել են իր անպատկառ և կեղտոտ ճառը, երբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ստիպված է տեսել իրան՝ ցաւակցութիւն յայտնել միստր Ռալֆին, երբ բազմաթիւ անձինք ստիպված էին դիմել միստր Ռալֆին և ներողութիւն խնդրել ու իբրև արդարացում առաջ բերել եպիսկոպոսի հոգեկան հիւանդութեամբ տառապելու հանգամանքը:

Մի կղերական յանդգնում է վեր կենալ և ասել, թէ մամուլը առհասարակ և անգլիական մամուլը անպարկեշտ, կեղտոտ ֆունկցիա է կատարում. և գտնվում են «Սուրհանդակի» պէս թերթեր, որոնք արժէք են տալիս հիւանդոտ ուղեղների զառանցանքներին:

*

Մեր ընթերցողներն արդէն գիտեն, որ ներկայումս Թիւրքիայի հայութեան մէջ և մանաւանդ Կ. Պօլսի գրեթէ ամբողջ հայ մամուլի և ինտելիգենցիայի մէջ ընդհանուր հոսանք է սկսել հայ գաղտնի յեղափոխական կազմակերպութիւնների դէմ, որոնք իրանց յախուռն գործողութիւններով, անպատասխանատու արարքներով և մանաւանդ յանուն ազգի ինքնակոչօրէն խօսելու և խոստումներ տալու դերով մեծապէս վտանգի են ենթարկում հայ ժողովրդի շահերը:

«Ժամանակ» թերթը, որ նոյնպէս միացել է պայքարին, որ ներկայումս մղում են հայ մամուլի երկու կարևոր օրգանները՝ «Հայրենիք» և «Բիւզանդիոն»՝ Կ. Պօլսում, տպել է in extenso այն գրութիւնը, որ ազգային երեսփոխան Յակոբ Ագիլեան սեպտ. 4-ին ներկայացրել է ազգային երեսփոխանական ժողովին:

Արտատպում ենք այդ գրութիւնը, որ շատ լաւ ցոյց է տալիս մտքերի ընդհանուր ուղղութիւնը:

Ազն. ատենապետ էֆ. ազգ. երեսփ. ժողովոյ.

Հաւատալով թէ՝ այլ ևս լռելը մահացու մեղք է. հաւատալով թէ՝ ազգին մէջ կազմուած գաղտնի ընկերութեանց անհաշիւ և անպատասխանատու արարքներով անհրապէս տուժելէ ետքը՝ կը լռենք տակաւին, որ անոնք շարունակեն զնա զմեզ դէպի կորուստ առաջնորդել:

Կը համարձակիմ գալ, տեարք երեսփոխանք, ներկայ գրութեամբս յայտարարել թէ՝ եկած հասած է ժամանակը ոչ միայն անցեալ պատասխանատուութիւնները ճշդելու, այլ և արգիլելու այդ ընկերակցութեանց, որ չյանդգնին յանուն ազգին խօսելու, քանի որ այդ հեղինակութիւնը կը վերաբերի միմիայն ազգային բարձրագոյն իշխանութեան, որուն մարմնացումն է այս պատկառելի ժողովը:

Ձեզ բացձար այդ կուսակցութեանց անցեալին վրայ ծանրանալ. այդ՝ պատմութեան գործն է. չեմ ալ կրնար ինքզինքս զսպել, տեարք երեսփոխանք, յիշեցնելու ձեզ անտուն, անտեղ, անկալուած, անիրք և անգործ մարդոց՝ ուժիմը փոխուելուն պէս՝ Թուրթի նման Պօլիս թափիլը, որպէս զի շատ և շուտ ազգին ճնշումին տակէն նոր ազատած ժողովրդեան վրայ, զոր ճնշել տալու օգնակները իրենք հիւսած էին:

Եւ անոնք, որ աչքեր ունին տեսնելու, տեսան անշուշտ. և անոնք, որ ականջներ ունին լսելու, լսեցին ի հարկէ թէ՝ ինչեր անցան ու դարձան նոյն իսկ հոս ի Պօլիս և մօտակայ հայ գիւղերուն մէջ, ուր այդ խեղճ գիւղացիք, միջոց մը գինովցած, անոնց քանի մը տեսակ տուրք վճարեցին:

Ահա թէ՝ ինչու համար այն ատենը չըշտուեցաւ թէ՝ նախ և առաջ ազգը փրկելու է «ազգի փրկիչներէն»: Եւ կրկնեմ աղէտը որ, ծանր լախտի մը պէս, մեր գլխուն ինկաւ, պէտք էր որ վերջապէս մեզ համար վերջնական դաս մը եղած ըլլար:

Իբրև այս կացութեան հանդէպ՝ կը թուի թէ աւելորդ կըլլայ տարակուսիլ այն լուրի վրայ, թէ ի գաւառս յեղափոխական գործիչներու կողմէ սրբապղծութիւնք տեղի կունենան, վանքեր ու եկեղեցիներ կը կողոպտուին և մատաղ սերունդեան սիրտն ու հոգին կապականուին և կը թունաւորուին:

Միւս կողմէ՝ նկատելով որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատասխանատու, այլ անծանօթ մարմինը Օսմ. Թօմիթէին հանդէպ դաշնակցութիւն և միութիւն կնելով մինչև իսկ, իբրև հայ ազգի ներկայացուցիչ մարմինը, յանուն ազգին խօսելու յանդգնելով յանձնառութիւններ կը ստանձնէ Օսմ. Թօմիթէին հանդէպ.

Նկատելով որ հայ ազգին ու անոր պաշտօնական մարմիններէն չճանչցուած այդպիսի ընկերակցութիւններ, իրենց յախուռն գործունէութեամբ, կրնան անպատեհութեանց տեղի տալ և ազգին գլխուն նորանոր փորձանքներ բերելով ահաւոր պատասխանատուութիւն ծանրացնել այս ժողովին վրայ, կառաջարկեմ.

1) Հանդիսաւորապէս յայտարարել թէ՝ պատկառելի ժողովս երբեք չի ճանչեր քաղաքական ոևէ ընկերակցութիւն, որչափ անոր պատասխանատու մարմինը պատրիարքական իշխանութեան, իրաւասութեան և հակակշռին ենթակայ չէ, ըստ տրամադրութեան ազգ. սահմանադրութեան:

2) Երբեք չներել և չթոյլատրել որ անհատներ կամ գաղտնի ընկերակցութիւններ յանդգնին յանուն ազգին խօսիլ և պահանջումներ ընել, ցորչափ ազգը չէ ճանչցած անոնց գոյութիւնը. ազգ. պատրիարքարանը պարտաւոր է նաև արգիլել արտասահմանի մէջ հաստատուած քանի մը հայերու ոտնձգութիւնները ազգային գործերու մէջ:

3) Ս. պատրիարք հայրը շրջաբերական մը ուղղելով գաւառական առաջնորդութեանց խստիւ ազդարարէ երբեք չթոյլատրել, որ գաղտնի ընկերակցութեանց գործիչներ, իրենց կասկածելի հանգամանքով, ազգային գործերու ու վանական մատակարարութեանց միջամտեն, և հսկել մանաւանդ մատաղ սերնդեան դաստիարակութեան վրայ, որպէսզի անոնց մտքերը չխաթարուին և չթունաւորուին:

4) Կառաջարկեմ անմիջապէս խորհրդարանական յանձնաժողով մը կազմել, պաշտօն տալով անոր՝ անկախաբար ընդհանուր քննութիւն մը կատարել գաւառներու մէջ տիրող ազգային գործերու կացութեան վրա, ճշտել և հաստատել ծանուցուած իրողութիւնները և եթէ իրօք անոնք տեղի ունեցած են՝ պատասխանատուները երևան հանել և խստիւ պատժել ազգ. շրջանակի մէջ:

5) Կառաջարկեմ քննել և ստուգել, թէ ազգ. պատրիարքարանը կամ ազգ. վարչութիւնը ինչ նպատակով կամ որուն թելադրութեամբ անտես առած է և կառնէ հասած այն բողոքխառն գիրերը, որոնք դաշնակցական անուան տակ գործող կարգ մը ապիրատներու աւազակային արարքները կը գուժեն. ինչու անմիջապէս դարման չի տնօրիներ և անտարբեր կը մնայ:

Յոյս ունիմ, որ պատկառելի ժողովք, ազգին ներկայ տագնապալի ժամուն, պիտի հաճի անմիջապէս նկատողութեան առնել այս առաջարկներս, որոնց ստիպողութիւնը կը շեշտեմ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՄԻԼ ՊԵԼՏԱՆԸ ՍՊԱՆԻԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Սպանիայում ամիս ու կէս ճանապարհորդութիւն կատարելուց յետոյ Պարիզ վերադառնալով, Կամիլ Պելտանը իր ճանապարհորդական տպաւորութիւնները տպում է Պարիզի «Matin» լրագրում:

«Կաթոլիկ եկեղեցին,—ասում է նա իր յօդուածի մէջ,—նորից տիրապետեց, դժբաղդ Սպանիային: Երկրի իսկական տէրը ոչ թէ թագաւորն է, այլ Հռոմի պապը: Այստեղ տիրապետում են արքեպիսկոպոսները, եպիսկոպոսները և աբեղաները... Մի ժամանակ Սպանիան բռնապետաբար կառավարում էին դոմինիկեան հայրերը, որոնք իրանց տրամադրութեան ներքոյ ունէին սարսափելի և զզուելի գործիքը՝ ինկվիզիցիան, իսկ այժմ Սպանիայում ամեն բանի տէր են հանդիսանում դոմինիկեանների մրցակիցները—եզուիտները: Դրա համեմատ ևս փոխվեցին կառավարչութեան մեթոդները: Եզուիտները այնպիսի միջոցների չեն դիմում, որպէս աւտոդաֆէն է, այլ գործում են աւելի նուրբ և գործնական միջոցներով: Նրանք վանքերը դարձրել են ժամանակակից արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնների կենտրոններ: Վանքերը զբաղվում են ամեն տեսակ ապրանքների արտադրութեամբ: Բարեկամներիցս մէկը, հաղորդեց ինձ հետևեալ պատմութիւնը: Մի խոշոր արդիւնաբերական ֆիրմայի տիրոջ, որը զբաղվում է նկարներով և բաց նամակների առևտրով, եկաւ մի միանձնուհի՝ խնդրելով վանքին յանձնել այդ պատուէրի կատարումը, խոստանալով որ վանքում աւելի էժան կը պատրաստվեն լուսանկարները, քան աշխարհական առևտրականների մօտ: «Դա կատարելապէս անկարելի է,—ասաց առևտրականը,—ես ստիպված եմ իմ գնողների համար շատ թեթև հագնված գեղեցիկ կանանց լուսանկարներ պատուիրել և չեմ կարող այդպիսի պատուէրի կատարումը պահանջել միանձնուհիներից»: «Ինչու չէ,—պատասխանեց միանձնուհին,—Տէր Աստուածը, անկասկած, կը ների մեզ այն բոլորի համար, որ մենք անում ենք սուրբ եկեղեցու օգտի համար»: Վարդապետական այդ ձեռնարկութիւնները սպանիչ մրցողներ են աշխարհական արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնների: Ամենքը համոզված են Սպանիայում, որ ապագայում անխուսափելի են նոր ցնցումներ, որոնց դէմ բռնի միջոցները բոլորովին անզօր են և որոնք գնալով աւելի լուրջ բնաւորութիւն կընդունեն»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Իպսվիչում, անգլիական լրագիրների ասելով, նորերս վերջացաւ աշխատանքի միութիւնների (դրէտ-իւնիօն) 42-րդ համագումարը, որին մասնակցում էին 502 պատուիրակներ, որոնք ներկայացնում էին 1,700,000 բանուորական ձայներ, իսկ դրէտ-իւնիօնների կազմի մէջ այժմ մտնում են 2 և կէս միլիօն բանուոր: Համագումարի անդամներից 33-ը պարլամենտի անդամներ են, 25-ը հաշտարար դատաւորներ, 2-ը քաղաքագլուխ, 6-ը փաստաբան և 18-ը քաղաք. վարչ. անդամներ: Յայտնի է, որ վերջերս բանուոր դասը ունի իր սեփական ներկայացուցիչները պարլամենտում՝ թւով 53 հոգի, որոնք պաշտպանում են բանուորական շահերը: Համագումարը հաւանութիւն տուեց մինիստրութեան նախագծին՝ բանուորներին ապահովել գործազուրկների ժամանակ, և այն օրինագծին, որ պիտի պաշտպանէ տանը

պարապող բանուորների շահերը։ Դրա փոխարէն համագումարը քուէարկեց ընդդէմ այն օրինագծի, որի նպատակն է բանուորներ հասցնել գործադուլների ժամանակ աւելի ցած գնով, քան աշխատում էին գործադուլ անողները։ Առհասարակ համագումարի աշխատանքները կրում էին լուրջ բնաւորութիւն։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

5 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ազնուական ընկերութիւնների պատուիրակների համագումարին Պետական Խորհրդի վեց անդամներ ընտրելու համար մասնակցում էին 77 մարդ։ Թերթիկները տալու ժամանակ բացարձակ մեծամասնութիւն ստացան Նարիշկինը 69 և իշխան Երիստովը 63, միւս կանդիդատները ստացան քիչ ձայներ և վերցրին իրանց թեկնածութիւնը։ Գաղտնի քուէարկութեամբ գնդակներով Պետական Խորհրդի անդամ ընտրվեցին Նարիշկինը 66-ով ընդդէմ 9-ի, իշխան Երիստով 53-ով 22-ի դէմ։ Ընտրութիւնների շարունակութիւնը վաղը։ Համագումարն ամենահպատակ մի հեռագիր ուղարկեց Կայսրին։

Սև ծովի ծովային ոյժերի կառավարիչ փոխ-ծովակալ Բոստրէմը նշանակվեց Սեվաստոպոլի նաւատորմի հրամանատար։

ԿԻԵՎ։ Արևմտեան-ռուսական համագումարը նպատակայարմար ընդունեց ընտրողական զէմստվօ համապատասխան տեղական առանձնայատուկ պայմանների։

ԲԷԼԳՐԱԴ։ Կառավարական պատգամաւոր Պաչուն մեկնեց Պարիզ փոխառութեան մասին բանակցելու համար։

Ազգային երիտասարդ արմատական կուսակցութեան խորհրդակցութեան մէջ միաձայն բանաձև ընդունվեց այսուհետև ևս կօալիցիօն կառավարութիւն պահելու մասին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌՒՈՏԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—11 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթաւ. վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Ն. Վ. ԱԼԲՐԵԽՏ—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Յ. Մ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ—ատամնաբոյժ—$8^1/_2$—$11^1/_2$ ժ., պլօմբներ և արհեստական ատամներ։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—$6^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ
Վերադառնալով՝ վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը, մասնաւորապէս սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւններ։
Ամեն օր (առաւօտեան ժ. 12—2. (երեկոյեան ժ. 5—7.
Կիրակի օրերը միայն առ. ժ. 9—11.
Հասցէն՝ Սօլօլակ, Բէհբութեան փ., № 33.
(ա. օ.) 1044. 100—4

Բ Ժ Ի Շ Կ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Ներքին եւ երեխայոց հիւանդութիւններ առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւն ամեն օր { 12—1 ժ. առաւ. 5—6 ժ. երեկ.
Միքայէլեան փող., № 36, տ. Ճաւճանիձէի։
(օ. մ.) 100—22

ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ
ՖԷԼԴՇԷՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ
Յ. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Բժիշկների որոշմամբ կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, լուացումներ (спринцов.), վէրքի փաթթումն, դեղերի քսումն (втиранiе) և այլն։ Էլեքտրականութիւն ընդդէմ ռեւմատիզմի, սեռական անկարողութեան և թուլութեան դէմ։ Մասսաժ էլեքտրական գործիքով և ձեռքով. մասնաւոր և ընդհանուր մասսաժ։ Բժշկական մարմնամարզութիւն, ծաղկահատութիւն։ Օտարերկրեայ հիւանդներին ցոյց է տալիս մասնագէտ հմուտ բժիշկների։ Տալիս է այլ և այլ բժշկական-առողջապահական խորհուրդներ։ Ընդունելութիւնը 3—4 ժամը։ Семеновская ул., № 9, Վօրօնցօվի կամուրջին մօտ։
(օ. մ.) 857. 0—16

Բ Ժ Ի Շ Կ
Խ. Բ. ՄԵԼԻՔ-ԷՅՆԱԹԵԱՆ
Մասնագէտ սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Հիւանդների ընդունելութիւնը՝ առաւօտ. ժամը 9-ից մինչև 10-ը, երեկոյեան ժամը 5-ից մինչև 7-ը։
Կուէնիեվսկայա փ., № 6, «Վէտցել» հիւրանոցի մօտ։ (ե. հ. շ.) 955. 100—9

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՂԱԶԱԽ քաղաքի ծխական դպրոցի համար հարկաւոր է
ԳԻՄՆԱԶԻԱԻԱՐՏ
Միվարժուհի,
որը թւաբանութիւն ևս պիտի դասաւանդէ։ Պայմանների մասին դիմել Սամսոն Ցարուֆեանին—Թիֆլիս, Գրիբօեդովսկայա փ., № 23.
Հոգաբարձութիւն
(ա. օ.) 1057. 2—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԷՍՊԷՐԱՆՏՕ
միջազգային լեզուի դասագիրք
Ամեն ոք 10 օրվայ ընթացքում առանց ուսուցչի կարող է իւրացնել էսպէրանտօ լեզուն։
Գինը 25 կոպէկ
Գումարով գնողներին զեղչ։
Պահեստը՝ Թիֆլիս, «Գուտտենբերգ» գրախանութում։
(օ. մ.) 1059. 4—1

Լոյս տեսաւ
«ԵՒ ԴՈՒՔ՝ ԴՊՐՈՑԻ ԵՒ Ս. ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵ՞Ր ԷՔ...»
ԳԻՆԸ 50 Կ.
1 ր. 60 կոպ. վճարողը եթէ դիմէ ինձ, կարող է ձեռք բերել թէ այդ գիրքս և թէ մի-մի օրինակ հետևեալ գրքերս.
«Առաջին վաստակ», գինը . 40 կ.
«Փոքրիկ Ցոլակն ու Խլշիկ Նապաստակը», գինը . . . 55 կ.
«Խեչանի վրէժխնդրութիւնը կամ Ինքդ քեզ օգնիր», գինը . 40 կ.
«Իմ պատասխանը բարոյապէս ընկած և ամենից արհամարհուածին», գ. 50 կ.
Իսկ առանձին-առանձին գումարով առնողներին 40% զիջումն։
Իմ հասցէն՝ Тифлисъ, Орбелiановск., № 24. Левону Вардани Меликъ-Адамянъ.
(կ. հ.) 998. 5—4

ՄԻ ԻՆՏԷԼԻԳԵՆՏ ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ
(ԱՅՐ ԵՒ ԿԻՆ)
Ցանկանում է վերցնել մինչև 15 տարեկան երկու ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ աշակերտների (նախլէբնիկների) լիակատար պանսիօնով։ Կարելի է նաև դասերի սերտողութեամբ։ Դիմել «Մշակի» խմբագրութիւն Ե—ին, կամ Соломоновская ул, д. Эджубовой, № 21. кв. 3|4 բակում։
(կ. հ. շ.) 969. 5—5

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ (արխիտէկտօր)
Հ. Յ. Կարապետեանց
Տեղափոխվել է Աւճալսկայա փող., № 9, տ. Տէր-Գաբրիէլեանի։ Ընդունում է կէսօրից յետոյ 4—7 ժամը։
(հ. կ.) 953. 10—9

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է
ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՌԳԻՐՔՈՅԿ
Պարունակում է՝ 1) մօտ 10,000 բառերի ցանկ, 2) ուղղագրական կանոններ (191 երես)։ Օժանդակ ձեռնարկ հայոց լեզուի ուղղագրութեան։ Աշակերտների և ինքնուսների համար կազմեց
ԱՐՏ. ԱԲԵՂԵԱՆ
Գինն է 30 կոպ.։ Գումարով գնողներին զեղչ։ Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին, կամ կազմողին—Թիֆլիս, Ներսիսեան դպրոց։ (կ. հ.) 996. 10—4

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԲՈՒԺԱՐԱՆ
30 ՄՇՏԱԿԱՆ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐՈՎ ԵՒ ԾՆՆԴԱԲԵՐԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՈՎ
Կուէնիեվսկայա փող. № 7, սեփ. տ., «ՎԵՏՑԵԼ» հիւրանոցի մօտ։
Տէլէֆօն № 590
Հիւանդներին ընդունում են հետևեալ մասնագէտ բժիշկները.
ԲԱԼԱՐՋԵՎ Լ. Ի.—երեխաների հիւ., ամեն օր, բացի կիրակի օր., 2—3 ժ. ցեր.։
ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ Վ. Դ.—ներքին եւ երեխ., ամեն օր, բացի կիրակի օր., 11—12 ժ. ցեր.։
ԳԵՐԵՎԱՆԻ Մ. Ա.—ջղային եւ էլեկտր., երկուշ., չորեքշ., ուրբաթ, $10^1/_2$—11 ժ. առ.
ԳՈՒՐԿՕ Ա. Գ.—ներքին, շաբաթ՝ 1—2 ժ., կիրակի՝ 11—12 ժ.։
ԿԱՐՇԻՆ Ա. Ա.—կաշուի եւ վեներ., ամեն օր, բացի կիրակի օր., $2^1/_2$—$3^1/_2$ ժ. ցեր.։
ՄԱՂԱԼՈՎ Գ. Գ.—ներքին, երեքշ. և շաբաթ, 10—12 ժ. առ.։
ՄԱՆՍՎԷՏՕՎ. Վ. Մ.—ներքին, երկուշ., հինգշ. և շաբաթ, 1—2 ժ. ցեր.։
ՄԵԼԻՔՕՎ Ն. Մ.—վիրաբուժ. եւ կանանց, ամեն օր՝ 12—1 ժ. ցեր.։
ՄՈՒՍԽԷԼՕՎ Վ. Ս.—աչքի, երկուշ., չորեքշ. և ուրբաթ, 2—$2^1/_2$ ժ. ցեր.։
ՓԻՐԱԴՕՎ Ր. Բ.—վիրաբուժ., ամեն օր՝ 11—12 ժ. առ.։
ՊՕՊՕՎ Բ. Ա.—ականջի, կոկորդի եւ քթի, ուրբաթ, 2—$2^1/_2$ ժ. ցեր.։
ՐՑԽԻԼԱՁԷ Ն.—ատամի, ամեն օր՝ 9—10 ժ.
ՍՕԲՕԼԵՎՍԿԻՅ Գ. Վ.—վիրաբուժ., ամեն օր՝ 10—11 ժ. առ.։
ՏԻԿԱՆԱՁԷ Ի. Ե.—կանանց եւ մանկաբ., ամեն օր՝ 1—2 ժ. ցեր.։
ՖԷՕԴՕՐՕՎ Ե. Գ.—միկրօսկոպ., քիմիական և բակտերիօլոգ. վերլուծումներ։
1017. 100—7

ՎՕԿԶԱԼՆԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԲՈՒԺԱՐԱՆ
Երթևեկ հիւանդների համար ամեն օր, Վօկզալնայա 8, տ. Էնֆիաճեանցի
Տէլէֆօն 695
Ս. ՎԱՇԱԿՄԱՁԷ ատամնաբոյժ, ամեն օր, 9—10 ժ. առ.։
Ի. Դ. ԳՕՄԱՐԹԷԼԻ ամեն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը։
ԴԻԱՍԱՄԻՁԷ սիֆիլիս, վեներ. եւ կաշուի հիւ. ամեն օր, $11^1/_2$—$12^1/_2$ ժ.
Ն. Մ. ՄԵԼԻՔՕՎ ամեն օր, խիրուրգիական և կանանց հ., 1—2 ժամը։
Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ, ամեն օր 12—1 ժ. բացի կիրակի օրերից, կոկորդի քթի և ականջի։
Վ. Ս. ՄՈՒՍԽԷԼՕՎ երեքշաբ., հինգշաբ. և շաբաթ օրերը, 1—$1^1/_2$ ժ., աչքի հիւանդ.։
Ն. Գ. ՖԷՕԴՕՐՕՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, 11—12 ժ., ներքին և երեխայոց հիւանդ.։
Հիւանդանոցում կատարվում են միկրօսկօպիական, բակտերիօլոգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղկի պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն։ Վճարը խորհրդի համար 50 կոպէկ։
1032. 100—5

ՄՍԻ ԿԱՐԿԱՆԴԱԿ ← Փորձված իր սեփ. երեխայի վրա → ԻՍԿԱԿԱՆ
ԵՒ ՓՈՇԻ **„ՌՕԲՕՐԱՆ“** ՍՆՆԴԱՐԱՐ ՆԻՒԹ
«Ռօբօրան» Ա. ԴՄԻՏՐԻԵՎԱՅԻ, Թոյլատրված Պետերբ. Բժշկ. Վարչ. № 7252 գրութեամբ։
Այնպիսի հիւանդութիւնների համար, որոնք առաջացնում են ՆԻՀԱՐՈՒԹԻՒՆ և ՈՅԺԵՐԻ ՍՊԱՌՈՒՄՆ—արեան պակասութեան, ջղերի քայքայման, թարախաբոյծ պրոցէսսի, ոսկրախտի, աղիքների հիւանդութեան և ԳԼԽԱՒՈՐԱԲԱՐ ԹՈՔԵՐԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ժամանակ։ Վաճառվում է յայտնի դեղատներում և դեղավաճառանոց-պահեստներում։ Կարկանդակի փաթեթի գինը 75 կ., իսկ փոշունը՝ 1 ր. 50 կ.։ Մանրամասն նկարագրութիւնը—հանդերձ բժիշկների և հիւանդների գովասանական վկայութիւններով—ՁՐԻ։
Թիֆլիսի ներկայացուցիչ՝ Ե. ՀԷՔԷՔԵԱՆ. Վելիամինօվսկայա փող., № 4, «Շօկօլադ» կօնդիտերսկում։ (կ. ե. հ.) 999. 0—6

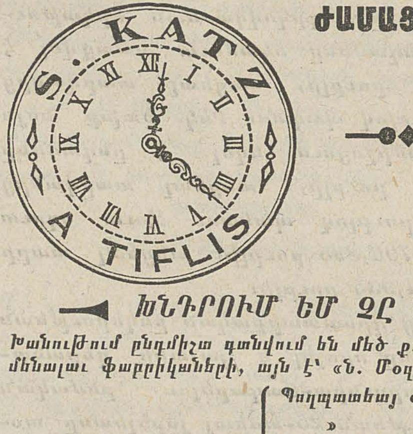

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԻ, ԱԴԱՄԱՆԴԵԱՅ, ՈՍԿԵԱՅ ԵՒ ԱՐԾԱԹԵԱՅ ԻՐԵՂԷՆՆԵՐԻ ԽԱՆՈՒԹ
ՍՕԼՕՄՕՆ ԿԱՑԻ
Ֆիրման գոյութիւն ունի 1865 թ.
Թիֆլիս, Դվօրցօվայա փողոց, № 3.
ԽՆԴՐՈՒՄ ԵՄ ՉԸ ՇՓՈԹԵԼ ՀԱՄԱՆՁՆԱՆՈՒՆ ՖԻՐՄԱՅԻ ՀԵՏ
Խանութում ընդմիշտ գտնվում են մեծ քանակութեամբ գրպանի ամեն տեսակ ժամացոյցներ շվէյցարական առաջնակարգ ֆաբրիկաների, այն է՝ «Ն. Մօզեր և Ընկ.», «Բօրել և Որդի», «Լօնժին», «Օմեգա», «Ֆակօ» և այլն։

ԳՆԵՐԸ	Պողպատեայ ժամացոյց տղամարդկանց համար	3 ր. 50 կ.	մինչև	25 ր.—
	» » կանանց	6 ր. —	» մինչև	25 ր.—
	Արծաթէ » տղամարդկանց	10 ր. —	» մինչև	35 ր.—
	Ոսկէ » »	50 ր. —	» մինչև	250 ր.—
	» » կանանց	25 ր. —	» մինչև	150 ր.—

Պարանոցի ոսկէ շղթաներ՝ մոխալը 4 ր. 50 կ. մինչև 5ր. 50 կ.։
Մեծ քանակութեամբ ադամանդեայ իրեր. գեղեցիկ շինուածք։ Ընծայաբերելու համար արծաթէ իրեր՝ փայտեայ չքեղ արկղներում։ Սեղանատան արծաթեղէն.—Դգալներ, պատառաքաղներ և դանակներ։ Շաքարամաններ, պաքսիմատի սկուտեղներ և այլն։ Վաճառվում են օրվայ արժէքներով։
Օտար քաղաքների պատուէրները կատարվում են շուտափոյթ և օրինաւոր կերպով։ Պրէյս-կուրանտները՝ բաշպահանջման՝ ուղարկվում են ՁՐԻ։ Պատուէրները խնդրում եմ հասցէագրել՝ СОЛОМОНУ КАЦЪ, Тифлисъ Дворцовая ул., № 3. (կ. հ.) 935. 10—8

Ներսիսեան Դպրոցի Շինարարական Յանձնաժողովը
սրանով յայտարարում է, որ ներկայ հոկտեմբերի 20-ին նշանակված է
ԱՃՈՒՐԴ
կապալով տալու դպրոցի նոր շինութեան ֆասադը սրբատաշ քարերով ծածկելու՝ մօտաւորապէս 450 քառ. սաժէն տարածութեամբ։ Աճուրդին մասնակցել ցանկացողները—ստանալ բոլոր անհրաժեշտ տեղեկութիւնները, ծանօթանալ յիշեալ աշխատանքի տեխնիկական և աճուրդային պայմանների, նոյնպէս և ծրագրի հետ—կարող են դիմել դպրոցի գրասենեակը, Բարօնսկայա և Ներսէսօվսկայա փողոցների անկիւն, ամեն օր՝ 10—3 ժամը։
(ե. հ.) 1053. 2—2

Թիֆլիսի Քաղաքային Վարկի Ընկերութիւնը
սրանով յայտարարում է, որ ուրբաթ, հոկտեմբերի 9-ին, Ընկերութեան շինութեան մէջ, Պուշկինսկայա փողոցի վրա,
տեղի կունենան
ԱԶԱՏ ԱՃՈՒՐԴՆԵՐ
Ընկերութեանը մնացած կալուածքները վաճառելու համար։
Աճուրդները կը կրկնվեն իւրաքանչիւր ուրբաթ՝ սկսած ցերեկվայ ժամը 1-ից։
Բոլոր վաճառվող կալուածքների վերաբերմամբ տեղեկութիւններ կարելի է ստանալ Ընկերութեան Վարչութեան մէջ։
1058. 1—1

ԴԵՐՁԱԿ
Ն. Ֆ. ՉԷԿՄԱՐԵՎ
Ստացված են մեծ քանակութեամբ ԿՏՈՐՆԵՐ անգլիական և ռուսական ամենալաւ ֆաբրիկաներից։ Պատուէրները՝ զինուորական, քաղաքացիական բոլոր հիմնարկութիւնների և աշակերտական հագուստների՝ կատարվում են իմ հսկողութեան ներքոյ։ Պատուէրներ ընդունելու խանութները՝ 1) Պուշկինսկայա փող. № 9, Զիգվէլօվի ձկնավաճառ խանութի վերևում և 2) Միխայլօվսկի պր. № 131.
Յարգանքով Ն. Ֆ. ՉԷԿՄԱՐԵՎ
(հ. կ.) 975. 2—1

ԿԱՇՈՒԵՂԷՆԻ ՊԱՀԵՍՏ
Եղբ. ԵԱՐՂՈՒԼԵԱՆՑՆԵՐԻ
Թիֆլիս, Միջին փողոց, № 65.
Յայտնում ենք ի գիտութիւն յարգելի վաճառականների և հասարակութեան, որ մեր պահեստում ստացված են մեծ քանակութեամբ ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐ (галоши) և ԿՐՆԿԻ ՌԷՏԻՆՆԵՐ, զանազան տեսակ ՇԷՎՐՕՆԵՐ, ԲՕՔՍԵՐ (խրօմ) ու ամեն տեսակ ԿԱՇՈՒԵՂԷՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ—Ռուսաստանի և արտասահմանի արդիւնաբերութիւն, նոյնպէս և կօշկակարների գործիքներ ու կօշկադեղեր յայտնի ֆիրմաների։ Ինչպէս կրկնակօշիկները, նոյնպէս և բոլոր ապրանքները ծախում ենք—մեծաքանակ (оптомъ) գնողներին գործարանային գներով, իսկ հատավաճառ (розничн. продажа) ամենաձեռնտու գներով։ Ունենք բաժանմունք ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, որտեղից նոյնպէս կարելի է ստանալ կաշուեղէն և գալանտերէյնի ապրանքներ ձեռնտու գներով։ Վարշավայի բաժ. հասցէն՝ Варшава, Лешно № 8, М. Н. Яргулову.
(կ. հ.) 938 30—8

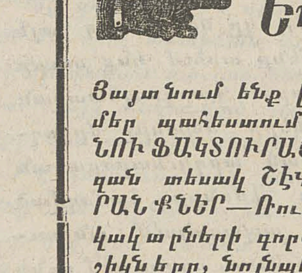

200 ՌՈՒԲԼԻ ՆՈՒԷՐ ԵՆՔ ՏԱԼԻՍ

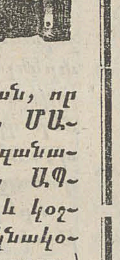

ով կապացուցի, թէ մեր ապրանքը չէ համապատասխանում գնին. 12 ր. տեղ 3 ր. 95 կ. ուղարկում ենք 17 անհրաժեշտ արժէքաւոր իր. 1) սև պօղպ. ժամ. անկէր կամ կանանց ցիլինդ., 40 ժ. մէկ տարւոյ երաշխաւոր. 2) գեղեցիկ, չը սևացող շղթայ. 3) նոյնպիսի բրէլօկ. 4) զամշի պարկ, ժամ. փչանալուց պահելու. 5) կաշուի նորաձև քսակ 6 բաժ. 6) շահաւէտ նորոյթ—ամերիկեան անվտանգ «Սանիտաս» ածելի, որով ամեն ոք կարող է անմիտս և շատ հեշտ սափրվել. 7) սափրվելու վրձին. 8) նիկէլի թաս. 9) ածելին սրելու փոկ. 10) գեղ. գուլէլ մատանի «Օպալ» քարով. 11) Պարիզի նորոյթ «Պլատոգ», որը բնականօրէն ցոյց է տալիս զանազան տեսարաններ. 12—17) 6 հատ հետաքրքրաշարժ նկարներ «Պլատոգի» համար։ Այս բոլոր իրերն ուղարկում ենք միայն 3 ր. 95 կ., 2 գարնիտ. 7 ր. 40 կ., պատուէրն ստանալու պէս, վեր. վճ. և առանց կանխավճ.։ Նոյնպիսի գարնիտ., աւելի լաւ մեխանիզմ ժամաց. 4 ր. 50 կ. 2-ր 8 ր. 50 կ.։ Ցերեկայ գարնիտուրը փակ ժամացոյցով՝ 1 ր. թանգ։ Ճանապ. 40 կ. (Սիբիր 75 կ)։ Հասցէն՝ Т-во ЗАРЯ Варшава.
Խնդրում ենք հասցէն կարել և կպցնել ծրարի երեսին։
(В. 63520) 1019. 11—1

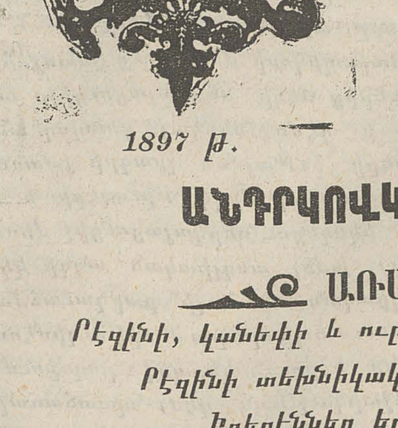

„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
~ ՌԻԳԱՅՈՒՄ ~
1897 թ. 1888
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ՊԱՀԵՍՏ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Սօլօլակսկայա փող., № 4
ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՒՄ Է ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՀԱՏՈՎ՝
Ռէզինի, կանեփի և ուրիշ թևնոցներ ամեն ինչի համար.
Ռէզինի տեխնիկական և էլէկտրօ-տեխնիկական առարկաններ և լուսանկարչական պիտոյքներ.
Իրեղէններ եղջերեայ ռէզինից և էբօնիտից.
Առանձնացնող և կաբէլային պիտոյքներ.
Խիրուրգիական և բժշկական ռէզինի իրեղէններ.
Ռէզինի խաղալիքներ և խաղագնդակներ.
Ռէզինի գալանտերէյնի ապրանքներ.
Ջնջող ռէզին «Слонъ» մարկայով.
№ 2 1035. 0—1